

VIAȚA MUNȚILOR

Ziar informativ al Centrului de Economie Montană

CE-MONT

Apare trimestrial

nr. 23 trimestrul I / 2026

Editorial

Consecvența logică montană are un vector: Ioan Surdu

Începând cu data de 01.01.2026 noul Director al Centrului de Economie Montană este domnul Prof. univ. dr. CSR4 Ioan SURDU.

Domnul Ioan Surdu este absolvent al Facultății de Electrotehnică din cadrul Institutului Politehnic „Gh. Asachi” din Iași și deține titlul de doctor în Zootehnie, obținut la Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București. Activitatea sa profesională se distinge printr-o abordare inter, pluri, cvasi și transdisciplinară, îmbinând competențele din domeniul ingineriei sistemelor de automatizări cu expertiza în zootehnie, în special în alimentația animalelor de fermă. Are o experiență de peste 25 de ani în

proiectarea și dezvoltarea de aplicații informatice pentru calculul și optimizarea rațiilor de hrană la animalele de fermă, modelarea matematică a proceselor metabolice la animalele de fermă, analiza statistică, modelarea, prelucrarea și interpretarea datelor, analiza experimentală, precum și proiectarea, dezvoltarea și întreținerea bazelor de date.

Domnul Ioan Surdu se remarcă prin rigoare științifică, analiză critică și o viziune orientată spre integrarea tehnologiilor moderne în domeniile tradiționale, contribuind astfel la creșterea performanței și eficienței acestora. Consecvența intelectuală și sistematicitatea se regăsesc în devenirea și activitatea dumnealui. Personalitate marcantă a cercetării montanologice, Ioan Surdu se remarcă prin determinare conceptuală multidimensională și multivariată, rigoare axiologică și praxiologică, consistență și coerență științifică.

Suntem convinși că experiența sa profesională și capacitatea de coordonare vor contribui la consolidarea și dezvoltarea instituției noastre.

Îi urăm mult succes în acest nou mandat și îl asigurăm de întreaga noastră susținere!

Viziunea pe termen lung pentru zonele rurale și montane în cadrul politicilor și bugetului UE post-2027: dezvoltare durabilă, conectivitate și prosperitate

*Prof.univ.dr.h.c. CSR4 Radu Rey, Director onorific,
Dr. CSR2 Otilia Manta
Centrul de Economie Montană, CE-MONT,
al Institutului Național de Cercetări Economice
"Costin C. Kirițescu"/Academia Română*

Introducere

Zonele rurale și montane ale Uniunii Europene reprezintă aproximativ 30% din populația UE, jucând un rol esențial în securitatea alimentară, protecția mediului, conservarea patrimoniului cultural și coeziunea socială. Cu toate acestea, aceste teritorii se confruntă cu provocări structurale complexe, precum îmbătrânirea populației, declinul demografic, acces limitat la servicii și infrastructură, precum și oportunități economice reduse.

În acest context, **Comisia Europeană a propus o Viziune pe termen lung pentru zonele rurale și montane**, însoțită de **Pactul Rural și Planul de Acțiune Rural**. Aceste

instrumente urmăresc să transforme comunitățile rurale în teritorii mai puternice, conectate, reziliente și prospere, printr-o abordare integrată, multi-nivel și adaptată specificului local.

2. Context și motivație

Viziunea pe termen lung pentru zonele rurale și montane ale Uniunii Europene se sprijină pe o analiză atentă a provocărilor și oportunităților specifice acestor teritorii. Aceasta recunoaște că megatendențele globale, precum procesul de globalizare, urbanizarea rapidă și îmbătrânirea populației, influențează profund dinamica socială, economică și demografică a zonelor rurale. În acest context, politicile publice trebuie să fie adaptate la specificul local, pentru a răspunde nevoilor diversificate ale comunităților și pentru a preveni disparitățile teritoriale.

În paralel, tranzițiile verde și digitală reprezintă factori esențiali pentru modernizarea și diversificarea economiilor rurale. Aceste procese oferă oportunități de dezvoltare dincolo de agricultură, silvicultură și activități tradiționale, incluzând servicii, turism rural și producție locală cu valoare adăugată. Adoptarea tehnologiilor digitale și a practicilor durabile permite nu doar creșterea competitivității economice, ci și consolidarea rezilienței comunităților în fața schimbărilor climatice și economice.

Lecciónile pandemiei COVID-19 au evidențiat vulnerabilitățile infrastructurii rurale și necesitatea consolidării rezilienței sociale și economice. Restricțiile de mobilitate și perturbările în lanțurile de aprovizionare au arătat că accesul limitat la servicii esențiale, sănătate și educație poate accentua inegalitățile dintre zonele rurale și urbane. Astfel, investițiile strategice în infrastructură, conectivitate și servicii publice devin priorități cruciale pentru asigurarea unei dezvoltări durabile și echitabile.

Studiile și consultările publice realizate în perioada 2020–2025 au contribuit la fundamentarea Viziunii prin identificarea principalelor preocupări și priorități ale comunităților rurale. Eurobarometrele și dialogul direct cu cetățenii au relevat nevoia urgentă de infrastructură de transport și digitală, de acces la servicii esențiale și de dezvoltare economică locală, menținând în același timp echilibrul ecologic și protecția resurselor naturale.

Prin urmare, Viziunea pe termen lung integrează aceste elemente într-un cadru coerent de politici publice. Aceasta urmărește nu doar reducerea decalajelor și disparităților, ci și valorificarea potențialului endogen al zonelor rurale și montane, prin abordări sensibile la contextul local și prin promovarea unor strategii inovatoare și durabile care să stimuleze dezvoltarea economică, coeziunea socială și protecția mediului.

3. Provocările zonelor montane

Zonele rurale și montane se confruntă cu multiple provocări structurale care limitează atractivitatea și dezvoltarea acestora. Demografia este una dintre cele mai presante probleme: populația acestor teritorii este, în medie, mai în vârstă decât cea urbană, iar tendințele demografice indică o scădere graduală în următorii ani. Această dinamică accentuează presiunile asupra serviciilor publice și reduce capacitatea comunităților de a genera activitate economică sustenabilă.

Accesul limitat la infrastructură și conectivitate reprezintă un alt obstacol major. În multe zone rurale, transportul, serviciile digitale și accesul la utilități esențiale sunt insuficient dezvoltate, ceea ce afectează mobilitatea, comunicarea și oportunitățile economice. Lipsa diversificării locurilor de muncă și serviciilor publice contribuie, de asemenea, la migrarea tinerilor și la diminuarea atractivității acestor teritorii.

Pe de altă parte, zonele montane, ca și cele rurale sunt actori activi în tranzițiile verde și digitală ale UE. Capacitatea de a adopta practici agricole sustenabile, de a valorifica resursele locale și de a dezvolta noi forme de

servicii și producție oferă oportunități de creștere economică și de consolidare a rezilienței comunităților.

Vulnerabilitățile sociale și economice au fost evidențiate și de multi-crizele, care a arătat cât de fragilă poate fi infrastructura rurală și în zonele montane în fața șocurilor externe. Lipsa accesului rapid la servicii de sănătate, educație și informație digitală a subliniat necesitatea unor intervenții strategice pentru consolidarea rezilienței.

În concluzie, aceste provocări cer politici integrate, adaptate contextului local și capabile să echilibreze dezvoltarea economică, socială și ecologică, valorificând în același timp potențialul specific al fiecărei comunități rurale sau montane.

4. Pactul Rural și Planul de Acțiune Rural

Pactul Rural reprezintă un instrument central de guvernare multi-nivel, menit să aducă împreună actorii la nivel european, național, regional și local. Scopul acestuia este de a susține obiectivele Viziunii pe termen lung, promovând coeziunea economică, socială și teritorială, precum și implicarea directă a comunităților în definirea și implementarea politicilor publice. Prin intermediul Pactului, schimbul de bune practici, idei și experiențe devine un mecanism permanent de învățare și adaptare.

Planul de Acțiune Rural completează Pactul printr-un set de măsuri și programe care vizează dezvoltarea durabilă, integrată și coezivă a zonelor rurale, inclusiv montane. Politici existente precum **Politica Agricolă Comună (PAC)** și **Politica de Coeziune** constituie pilonii fundamentali pentru implementarea acestui plan, oferind sprijin pentru agricultură, infrastructură, servicii și inovare.

Direcțiile strategice ale Planului de Acțiune se concentrează pe patru dimensiuni: comunități mai **puternice**, care primesc suport pentru inovare socială și acces la servicii; comunități mai **conectate**, prin îmbunătățirea transportului și a accesului digital; comunități mai **reziliente**, care gestionează durabil resursele naturale și oferă oportunități diverse de angajare și formare; și comunități mai **prospere**, care își diversifică activitățile economice și cresc valoarea adăugată a producției locale.

Comisia Europeană va monitoriza implementarea Planului și va adapta periodic măsurile pentru a asigura relevanța lor. Politica de „**rural proofing**” va verifica dacă fiecare inițiativă a UE ține cont de impactul asupra zonelor rurale, iar un observator rural va colecta date și va sprijini fundamentarea deciziilor politice.

Prin aceste instrumente, Pactul și Planul de Acțiune urmăresc să ofere un cadru predictibil și coerent pentru dezvoltarea rurală, inclusiv montană, consolidând atât participarea comunităților locale, cât și eficiența investițiilor publice.

5. Priorități și instrumente financiare operaționale

Implementarea Viziunii pe termen lung pentru zonele rurale și montane se sprijină pe un set de instrumente

financiare și operaționale concepute pentru a susține obiectivele strategice ale UE privind dezvoltarea durabilă, conectivitatea și prosperitatea teritorială. Un instrument central îl constituie **observatorul rural**, care colectează și analizează date relevante despre infrastructură, servicii, demografie și activități economice, oferind o bază solidă pentru fundamentarea politicilor și pentru monitorizarea progresului în timp real.

Un al doilea mecanism esențial este aplicarea **principiului parteneriatului multi-nivel**, care implică autorități naționale, regionale și locale, organizații ale societății civile, comunități rurale și tineri în toate etapele de planificare și implementare. Această abordare asigură **adaptarea politicilor la specificul local** și eficiența alocării resurselor, creând responsabilitate comună și participare reală a comunităților montane.

Pentru a garanta continuitatea și predictibilitatea finanțării, programe precum LEADER/CLLD și inițiativele Smart Villages beneficiază de ring-fencing financiar, oferind resurse dedicate pentru proiecte de dezvoltare locală, inovare socială și stimularea antreprenoriatului rural. Prin aceste mecanisme, comunitățile devin actori activi ai dezvoltării, nu doar beneficiari pasivi ai fondurilor europene.

Integrarea abordărilor bottom-up și promovarea colaborării rurale-urbane sprijină dezvoltarea funcțională a teritoriului, permițând sinergii între zonele montane, rurale și centrele urbane adiacente. Planurile Naționale și Regionale de Parteneriat (NRPP) includ capitole dedicate ruralității, cu obiective clare și indicatori de monitorizare, facilitând urmărirea impactului investițiilor și ajustarea strategiilor la nevoile reale ale comunităților.

În ansamblu, aceste instrumente financiare și operaționale asigură coerența între obiectivele strategice ale UE și specificul zonelor rurale și montane. Ele permit dezvoltarea durabilă, întărirea coeziunii sociale și stimularea creșterii economice locale, consolidând astfel rolul comunităților montane ca vectori ai prosperității și inovării în contextul post-2027.

6. Perspective post-2027 și recomandări

Politicile post-2027 pentru zonele rurale și montane oferă un cadru flexibil și integrat, menită să răspundă provocărilor locale și să valorifice oportunitățile economice și sociale. Noua arhitectură bugetară prevede reducerea numărului de programe și crearea unor mecanisme simplificate de gestionare, facilitând răspunsul rapid la crize și adaptarea la nevoile specifice ale fiecărui stat membru.

Alocările financiare dedicate, inclusiv fonduri prealocate pentru agricultură și silvicultură, permit statelor membre să distribuie resurse suplimentare pentru dezvoltarea rurală integrată. Aceasta include infrastructură, servicii publice, inovare și sprijin pentru comunitățile locale, în special prin instrumente bottom-up precum LEADER/CLLD și Smart Villages.

Monitorizarea și evaluarea performanței sunt componente esențiale ale acestei noi abordări. Comisia Europeană va urmări implementarea prin indicatori cantitativi și calitativi, evaluând atât impactul asupra dezvoltării rurale, cât și eficiența utilizării fondurilor. În plus, principiul **„rural proofing”** va fi aplicat pentru a asigura că toate politicile UE țin cont de specificul rural.

Implicarea reală a comunităților și autorităților locale în elaborarea și implementarea strategiilor reprezintă un element central. Participarea activă a actorilor locali, recunoscuți ca parteneri strategici, va asigura relevanța politicilor, creșterea transparenței și eficiența alocării resurselor.

Astfel, perioada post-2027 reprezintă o oportunitate de a consolida rolul zonelor rurale și montane în economia și societatea europeană, printr-un mix de politici coerente, resurse dedicate și guvernare participativă, contribuind la o dezvoltare durabilă, echitabilă și prosperă.

7. Concluzii

Transformarea zonelor rurale și montane în teritorii puternice, conectate, reziliente și prospere este esențială pentru coeziunea economică, socială și teritorială a Uniunii Europene. Pactul Rural și Planul de Acțiune oferă instrumentele necesare pentru integrarea comunităților locale în procesul decizional, promovând participarea, inovarea și dezvoltarea sustenabilă.

Investițiile în infrastructură, servicii digitale și fizice, precum și în diversificarea economică și formarea profesională sunt critice pentru creșterea atractivității acestor teritorii și pentru prevenirea migrației populației. În același timp, protecția resurselor naturale și adoptarea unor practici durabile consolidează reziliența comunităților și contribuie la atingerea obiectivelor verzi ale UE.

Abordarea multi-nivel și integrarea politicilor rurale cu cele agricole, de coeziune și de dezvoltare teritorială asigură un cadru coerent pentru implementarea Viziunii. Aplicarea principiului rural proofing, precum și monitorizarea prin indicatori specifici, garantează adaptarea permanentă a politicilor la nevoile reale ale comunităților.

Prin urmare, succesul Viziunii depinde de angajamentul politic, disponibilitatea resurselor și implicarea efectivă a tuturor actorilor locali. În final, aceasta nu doar că reduce disparitățile între teritorii, dar și transformă zonele rurale și montane în motoare ale dezvoltării durabile și coeziunii sociale în Europa.

(Sinteză realizată pe baza Raportului „Rural areas and communities in the post 2027 EU budget and policies”, Rural Pact, 2025)

*Dr. CSR2 Manuela Apetrei,
Centrul de Economie Montană, CE-MONT,
al Institutului Național de Cercetări Economice
"Costin C. Kirițescu"/Academia Română*

În acest număr, paginile ziarului Viața Munților găzduiesc prezentarea cărții distinsului profesor Radu Rey, intitulată „Volum omagial Radu Rey – 85”, într-un demers editorial de recunoaștere a activității sale. Pregătit inițial ca medic veterinar, Radu Rey a reușit să coreleze experiența științifică cu o perspectivă amplă asupra rolului strategic al munților în economia națională.

Prin prisma sa, satul și muntele sunt spații vii, interconectate care cer înțelegere, respect și implicare.

În decursul timpului, Ziarul Viața Munților a analizat problematica specifică zonei montane, precum și valorile și tradițiile ce definesc cultura montană, direcții pe care Dl Radu Rey le-a susținut cu o fermă și neabătută pasiune.

Din acest motiv, acest proiect editorial depășește granițele unei prezentări de carte, devenind mai mult o întâlnire simbolică între o voce importantă a cercetării și o platformă aflată în slujba aceleiași misiuni. Pe această cale, Ziarul Viața Munților își reafirmă spațiul de interacțiune și reflecție asupra culturii montane, dând posibilitatea cititorului de a descoperi și a celebra o operă și o personalitate de referință în salba oamenilor dedicați muntelui.

Lucrarea omagială dedicată lui Radu Rey marchează aniversarea a 85 de ani de viață și continuă tradiția academică a volumelor omagiale, adunând contribuții diverse ce reflectă influența domniei sale în cercetarea spațiului montan și a culturii montane. Dincolo de dimensiunea omagială, volumul invită la o analiză a direcțiilor actuale de cercetare inspirate de opera sa.

Cartea cuprinde evocări și mărturii personale, viziuni și studii interdisciplinare (etnologie, sociologie, geografie, istorie și dezvoltare rurală) ce acoperă teme esențiale: identitatea comunităților montane, valorificarea patrimoniului tradițional, echilibrul dintre conservare și dezvoltare. În același timp abordează politici de dezvoltare montană confirmând valoarea și fertilitatea conceptuală a ideilor promovate de Radu Rey. Unele contribuții depășesc dimensiunea evocativă, propunând analize solide și riguros fundamentate metodologic, conferind volumului o autentică valoare științifică.

Volumul se remarcă prin dimensiune omagială și profund umană prin evocările celor care l-au cunoscut și au lucrat cu el. Colegii, discipolii și colaboratorii aduc în lumina atât contribuțiile științifice ale lui Radu Rey cât și implicarea sa civică și atașamentul față de munte și tradiție.

În paginile sale ne-a arătat că studiul tradiției nu se rezumă la un exercițiu de arhivă, ci devine o responsabilitate vie față de comunitate, de oameni și de valorile care îl definesc.

Radu Rey a fost și va rămâne un promotor dedicat valorilor autentice, un susținător constant al comunităților montane, un reper moral și intelectual, transformând cercetarea într-o formă de responsabilitate față de patrimoniul montan al României. Lucrarea devine și o invitație pentru a continua cu aceeași pasiune și responsabilitate direcțiile pe care le-a deschis.

Acum, acest volum omagial reprezintă un gest de recunoștință. Însă, adevăratul omagiu, dincolo de paginile sale este continuitatea: faptul că ideile și valorile pe care ni le-a transmis își găsesc ecou în munca discipolilor și colaboratorilor.

Se cuvine să ne exprimăm întreaga considerație și recunoștință pentru o carieră și o viață consacrate cunoașterii, culturii și promovării zonei și culturii montane.

Sursa: Imagine creată cu AI

Dr. CSR2 Brîndușa Covaci,
Centrul de Economie Montană, CE-MONT,
al Institutului Național de Cercetări Economice
"Costin C. Kirițescu"/Academia Română

La 85 de ani, Radu Rey - românul prin venele căruia pulsează sângele muntelui - se afirmă drept punctul de inflexiune al științei montane mondiale și românești. Activitatea acestuia în favoarea montanologiei, prea bine cunoscută, merită *Laudatio pentru Infinit Montan*.

Născut, format și împlinit la munte, medicul veterinar Radu Rey și-a depășit condiția praxiologică, devenind vector decizional în axiologia montană a lumii. Abordarea deductiv-aplicativă apriori celei inductiv-teoretice îl situează inerent printre cercetătorii științelor naturale, cu specific agro-rural. "Profesorul muntelui" a susținut diseminarea cercetărilor montane prin numeroase intervenții publice și private. Activitatea acestuia, parte integrantă a *coloanei infinitului montan*, intercalează suprapunerile montane specifice celor mai variate spectre ale științelor, artelor și socio-umanului. Trans-, pluri- și interdisciplinaritatea, intrinseci și extrinseci, se regăsesc în toată splendoarea în opera și activitatea montanologului Radu Rey.

Activitatea acestui "munte de om" se remarcă prin metamorfoza fină dinspre practică spre teorie, dezvoltând numeroase direcții de cercetare montană. Greu de imaginat, totuși plauzibil și realizabil, academicianul Radu Rey sublimează enciclopedia montanologic-umană a existenței zonelor de înaltă și medie altitudine. Țara Dornelor, prin Radu Rey, statuează sistemul de referință mondial montan. Mai mult decât un "munte de om", *genialitatea montană* la Radu Rey se remarcă prin caracterul longitudinal și transversal științific-montan.

Pietre de temelie ale *constructului științific-montan românesc* - volumele Viitor în Carpați, Civilizație montană, Munții și Secolul XXI etc., creează arc peste timp, spațiului montan asigurându-i-se sustenabilitate prin dimensiunile teoretice și aplicative ale acestor opere. Strategiile

montane se regăsesc durabil în activitatea lui Radu Rey prin abordările tuturor sectoarelor economice - de la primare la cuaternare. Agricultură, industrie, serviciile și tehnologiile creative se regăsesc epistemologic și aplicativ în activitatea cercetătorului montan Radu Rey.

Intuiția științific-aplicativă l-a caracterizat încă din primii ani ai cercetărilor montane. În calitate de medic veterinar, profesorul Rey a făcut primele cercetări deductive din România pe loturi semnificative zootehnice, constatând adaptabilitatea diferențiată a resurselor animale la mediul înconjurător montan. Urmând modelul austriac, cercetătorul Rey a oferit soluții pentru o serie de probleme specifice zootehniei românești. În privința resurselor vegetale, profesorul Rey a constatat diferențe calitative în favoarea produselor montane carpatice, în special legate de forma aromatică a acestora.

Cercetătorul Rey a participat la statuarea produsului montan în calitate de etalon și pilon central al științei montane. La nivel socio-economic, profesorul Rey a atras atenția încă din anii finali ai comunismului asupra gravității fenomenului migraționist. Fie că e vorba de migrația rural-urban, fie România - alte țări, "plaga" migraționistă afectează negativ arealul montan. După părerea cercetătorului Rey, cea mai importantă coordonată a disoluției montane o reprezintă degradarea ireversibilă a mediului natural montan, în special a fânețelor și pășunilor. Profesorul Rey propune numeroase soluții pentru problemele enumerate, factorii decisivi fiind motivați de validarea acestor idei și aplicații.

Valențele activității academicianului Radu Rey se transpun în recunoașterea individuală și socială a acestuia. *Celeritatea* cu care Radu Rey a propus sau creat constructe științifice și aplicative, dar mai ales, instituții, organizații și organisme, dă sens direcției descendenților. Predecesorii lui Radu Rey în știința montană românească... nu există. Succesorii trebuie să fie competitivi și performanți.

Pilonul de referință Radu Rey asigură durabilitate patrimoniului montan.

Munții Europei cer loc clar în viitorul buget european: noua ofensivă politică de la Bruxelles și ce înseamnă aceasta pentru România

*Dr. CSR2 Ioan I. Gâf-Deac,
Centrul de Economie Montană, CE-MONT,
al Institutului Național de Cercetări Economice
"Costin C. Kirișescu"/Academia Română*

În primăvara anului 2026, la Parlamentul European a avut loc un moment cu semnificație strategică pentru viitorul teritoriilor montane europene: a doua reuniune oficială a Alianței Europene pentru Munți, structură politică emergentă care încearcă să transforme muntele dintr-o temă periferică într-o prioritate explicită a viitorului buget al Uniunii Europene. Evenimentul, organizat la inițiativa Herbert Dorfmann, a lui Marie-Antoinette Maupertuis și a Euromontana, a avut o miză clară: definirea unei poziții comune a regiunilor montane în negocierile privind viitorul Cadru Financiar Multianual al Uniunii Europene pentru perioada 2028–2034.

Dincolo de caracterul tehnic al reuniunii, întâlnirea de la Bruxelles arată că muntele european începe să se organizeze politic într-o manieră mult mai coerentă decât în trecut. Timp de decenii, regiunile montane au fost prezente indirect în politicile europene, prin Politica Agricolă Comună, prin fondurile de coeziune sau prin programele dedicate dezvoltării rurale, însă fără o arhitectură distinctă care să reflecte complexitatea acestor teritorii. Deși articolul 174 din Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene prevede explicit că regiunile cu handicapuri geografice permanente, inclusiv zonele montane, trebuie să beneficieze de o atenție specială, aplicarea concretă a acestui principiu a rămas fragmentată. Acesta este motivul pentru care Alianța Europeană pentru Munți devine relevantă nu doar instituțional, ci și simbolic. Ea reprezintă încercarea de a transforma muntele într-un subiect de politică europeană articulată, susținut de argumente economice, sociale, climatice și teritoriale. La reuniunea din 4 martie 2026 au participat aproximativ patruzeci de reprezentanți politici și instituționali, dintre care douăzeci proveniți direct din instituțiile europene: Parlamentul European, Comisia Europeană și Comitetul Regiunilor. Prezența la nivel înalt a fost consolidată de intervenția comisarului european Roxana Mînzatu, care a formulat una dintre cele mai clare susțineri instituționale de până acum pentru agenda montană europeană. Ea a subliniat că munții reprezintă o resursă majoră pentru modelul social european și că dificultățile structurale cu care se confruntă aceste teritorii justifică politici diferențiate.

Această afirmație are o greutate specială într-un moment în care dezbaterile despre viitorul buget european este dominată de competiția dintre mari priorități: apărare, autonomie strategică, tranziție energetică, digitalizare, securitate alimentară și adaptare climatică. În acest peisaj, zonele montane riscă să fie absorbite generic în categoria rurală, fără a beneficia de instrumente specifice.

Poziția prezentată la Bruxelles de Alianța pentru Munți încearcă tocmai evitarea acestei situații. Documentul de poziție adoptat la reuniune insistă asupra a trei direcții esențiale. Prima privește operaționalizarea reală a articolului 174 în arhitectura bugetară post-2027: nu este suficient ca tratatul să recunoască muntele, ci trebuie create mecanisme financiare care să permită finanțare dedicată. A doua direcție vizează menținerea unei politici agricole comune puternice pentru fermele montane, întrucât agricultura montană europeană funcționează în condiții structural diferite: costuri mai mari, productivitate redusă, dependență de pășuni extensive, fragmentare funciară și vulnerabilitate climatică accentuată. A treia direcție privește biodiversitatea și serviciile ecosistemice, unde munții joacă un rol disproporționat în raport cu suprafața ocupată.

În termeni economici, argumentul central este simplu: munții furnizează Europei bunuri publice esențiale, dar nu sunt remunerați proporțional pentru acestea. Apa potabilă a marilor orașe europene provine în mare parte din bazine montane. O proporție semnificativă din biodiversitatea europeană se află în areale montane. Resursele hidroenergetice depind structural de aceste teritorii, iar turismul montan susține economii regionale întregi. În plus, munții funcționează ca spații tampon climatice și ecologice. Cu toate acestea, infrastructura, accesul la servicii medicale, conectivitatea digitală și accesibilitatea rămân sub media europeană.

Această contradicție a fost sintetizată de mai mulți participanți la reuniune prin ideea că Europa beneficiază de munți, dar nu investește suficient în sustenabilitatea lor. Europarlamentarul Andrey Novakov a introdus un argument important: în munți nu mai poate fi vorba exclusiv despre agricultură. El a insistat asupra faptului că dezvoltarea montană trebuie să includă servicii, muncă digitală, profesii noi și acces egal la infrastructuri moderne.

Această perspectivă este esențială și pentru România. În România, peste 30% din teritoriu este montan, iar o mare parte din problemele structurale ale Carpații sunt similare celor discutate la Bruxelles: depopulare, îmbătrânire demografică, infrastructură deficitară, presiune pe micii fermieri și dificultăți în menținerea serviciilor publice. În același timp însă, România păstrează avantaje comparative pe care multe state vest-europene le-au pierdut treptat: suprafețe pastorale încă active, biodiversitate ridicată, comunități rurale încă funcționale, produse agroalimentare tradiționale autentice și un potențial semnificativ de economie verde.

Pentru spațiul montan românesc, noua ofensivă politică europeană poate deveni o oportunitate majoră dacă este însoțită de capacitate instituțională internă. Una dintre problemele istorice ale României a fost faptul că vocea muntelui a fost rareori articulată coerent la Bruxelles. Există instituții, există cercetare, există

organizații active, dar nu a existat suficientă coerență strategică. În prezent însă, schimbarea contextului european oferă o fereastră nouă. Dacă în viitorul buget european vor apărea linii distincte pentru teritorii montane, România poate deveni beneficiar major, mai ales în județe precum Suceava, Bistrița-Năsăud, Maramureș, Harghita sau Brașov, unde provocările structurale coincid aproape perfect cu agenda europeană actuală.

Un element nou al discuției europene este conceptul de „right to stay” — dreptul de a rămâne. Euromontana insistă că dezvoltarea montană nu trebuie privită doar ca problemă economică, ci și ca problemă socială fundamentală: oamenii trebuie să poată rămâne în munți fără a fi penalizați prin lipsa serviciilor, lipsa infrastructurii și lipsa perspectivelor economice.

Această idee este extrem de apropiată de realitatea satelor montane românești. În multe localități montane, tinerii pleacă nu din lipsa identității locale, ci din lipsa infrastructurii funcționale. Când nu există internet de calitate, servicii educaționale moderne, mobilitate sau servicii medicale, rămânerea devine costisitoare social. De aceea, dezbaterea despre munți nu mai este doar despre subvenții agricole, ci despre modelul european de echilibru teritorial. În acest context, intervenția lui Vasco Alves Cordeiro a fost una dintre cele mai relevante: Europa, a spus el, nu începe în capitale, ci în cele mai mici comunități. Această afirmație exprimă exact filosofia noii abordări teritoriale europene.

Pentru România, aceasta înseamnă că viitorul muntelui nu se decide doar la București, ci și prin capacitatea comunelor montane de a produce proiecte credibile, alianțe funcționale și instrumente locale de absorbție. Pe termen mediu, una dintre cele mai importante mize este dacă muntele va primi un statut explicit în noile Planuri Naționale și Regionale de Parteneriat pe care statele membre le vor negocia cu Bruxelles-ul. Dacă da, atunci resursele pot fi mult mai bine direcționate. Dacă nu, muntele riscă să rămână absorbit generic în categoria rurală.

Pentru România, aceasta ar fi o pierdere majoră. Carpații nu sunt doar un spațiu geografic, ci una dintre cele mai mari rezerve strategice ale țării: apă, lemn, biodiversitate, turism, energie, agroecologie și identitate culturală. În plus, în actualul context climatic, munții devin și infrastructură naturală de reziliență. Frecvența fenomenelor extreme, presiunea asupra resurselor de apă și modificările ecosistemice cresc importanța strategică a zonelor montane.

În acest sens, inițiativa europeană merge în paralel cu alte propuneri aflate deja în discuție, inclusiv ideea unui Pact European pentru Munți și a unui observator european al regiunilor montane. Un astfel de observator ar fi deosebit de util și pentru România, unde lipsa datelor integrate rămâne una dintre marile vulnerabilități ale politicilor montane. Fără indicatori teritoriali specifici, fără

statistici adaptate muntelui și fără monitorizare integrată, multe politici rămân aproximative.

Reuniunea de la Bruxelles transmite, așadar, un semnal clar: munții nu mai acceptă să fie doar anexă administrativă a altor politici. Ei cer o poziție distinctă în arhitectura bugetară europeană. Pentru România, mesajul este direct: cine va ști să transforme această deschidere europeană în proiecte mature va avea avantaj strategic în următorul ciclu financiar. Pentru comunitățile montane, pentru fermieri, pentru cooperative, pentru infrastructură digitală și pentru servicii publice inteligente, anii care urmează pot deveni decisivi.

În acest proces, România este deja prezentă instituțional prin Asociația RoMontana, membră activă a Euromontana și parte a dialogului european privind viitorul politicilor montane. Participarea românească are o relevanță aparte deoarece oferă continuitate unei prezențe istorice a României în structurile europene dedicate muntelui și permite formularea unor poziții adaptate specificului carpatic. La nivel de conducere, România este reprezentată chiar în structura de vicepreședinți prin Radu Adrian Rey, una dintre vocile constante care au susținut, de-a lungul anilor, necesitatea unei politici montane europene distincte, capabile să recunoască particularitățile economice, sociale și culturale ale regiunilor montane din Europa Centrală și de Est.

În paralel, în România funcționează și Forumul Montan din România, structură națională activă încă din 2004, care are rolul de a reuni actori locali, specialiști, organizații și comunități interesate de dezvoltarea durabilă a muntelui. Forumul Montan desfășoară activități de reprezentare a intereselor comunităților montane în dialogul cu instituțiile publice, susține elaborarea și promovarea politicilor dedicate muntelui și participă constant la proiecte, conferințe și inițiative privind agricultura montană, economia locală, protecția resurselor naturale și menținerea populației în teritoriile montane. În ultimii ani, organizația a avut un rol important în consolidarea dialogului dintre autoritățile centrale, mediul academic și actorii locali din munți, inclusiv prin colaborări cu instituții precum Agenția Națională a Zonei Montane și structuri de cercetare dedicate muntelui. Această reprezentare este importantă nu doar simbolic, ci și practic, deoarece oferă României posibilitatea de a introduce în dezbaterile europene teme concrete care privesc Carpații: viitorul fermelor familiale montane, protejarea resurselor naturale, susținerea economiilor locale și consolidarea dreptului comunităților montane de a rămâne competitive într-un context european în continuă schimbare.

În condițiile în care noul cadru financiar european va redefini prioritățile teritoriale pentru următorul deceniu, prezența activă a României în aceste structuri devine esențială pentru ca interesele spațiului montan românesc să fie înțelese și integrate încă din faza de negociere. Europa începe să înțeleagă din nou muntele.

**Munții Europei cer loc clar în viitorul buget european:
noua ofensivă politică de la Bruxelles și ce înseamnă aceasta pentru România**

Întrebarea rămâne dacă și statele membre vor avea aceeași claritate strategică, iar România va reuși să

transforme această fereastră europeană într-o veritabilă politică națională pentru munte.

*Dr. CSR2 Ioan I. Gâf-Deac,
Centrul de Economie Montană, CE-MONT,
al Institutului Național de Cercetări Economice
"Costin C. Kirițescu"/Academia Română*

Bucureștiul a găzduit, în perioada 23–24 aprilie 2026, una dintre cele mai relevante platforme de dialog strategic dedicate viitorului energetic al României și al regiunii: Conferința Internațională „E³-GOV Forum 2026 – New energy policies and operational strategies. Approaches to oil, gas and sustainable energy in the Romanian, European and global context”. Evenimentul, organizat de Fundația pentru Dezvoltare Bazată pe Cunoaștere în parteneriat cu Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”, Centrul de Studii Europene CSE-ENACTED din cadrul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, Universitatea din Petroșani, Asociația Administratorilor Publici din România și Asociația ROMONTANA, a reunit factori decizionali, experți, reprezentanți ai mediului academic și ai corpului diplomatic.

Desfășurat în două locații simbolice – Palatul Parlamentului și sediul Academiei Române (INCE) – forumul a oferit nu doar o analiză complexă a provocărilor energetice contemporane, ci și o re poziționare importantă a dezbaterii: de la macro-politici și piețe globale către impactul concret asupra comunităților locale, în special cele din zonele montane.

Agenda evenimentului a reflectat această abordare multidimensională, reunind patru paneluri tematice majore, dedicate securității energetice, proiectelor strategice în domeniul petrolului și gazelor, rolului României în noul context global și provocărilor administrațiilor publice locale. Intervențiile au fost susținute de personalități relevante din domeniu, între care experți internaționali precum Eser Özdil și Ali Oğuz Diriöz, dar și specialiști români de referință precum Ionuț Purica sau Jean-Vasile Andrei, foști miniștri Ion Pârgaru, Laurențiu Bogatu, Ioan V. Gâf-Deac, experți în energie din Bruxelles și reprezentanți ai marilor companii petroliere prezente în România.

În acest context complex, două voci au reușit să aducă în prim-plan o dimensiune adesea insuficient reprezentată în dezbaterile energetice: cea a comunităților montane. Este vorba despre Radu Adrian Rey și Ioan I. Gâf-Deac, care au subliniat, din perspective complementare, necesitatea unei abordări diferențiate și echitabile în politicile energetice.

Intervenția lui Radu Adrian Rey, vicepreședinte al Euromontana și președinte al Asociației ROMONTANA, a evidențiat vulnerabilitățile structurale ale zonelor montane: acces dificil la infrastructură, costuri ridicate ale energiei raportate la venituri și un decalaj persistent în adoptarea tehnologiilor moderne. Acesta a pledat pentru dezvoltarea unor soluții adaptate specificului montan,

inclusiv micro-producție energetică, cooperative de energie și investiții în infrastructuri locale inteligente.

La rândul său, Ioan I. Gâf-Deac, în calitate de moderator și inițiator al conceptului E³-GOV Think Tank, a integrat dimensiunea economică în analiza energetică, argumentând că tranziția energetică nu poate fi înțeleasă exclusiv tehnologic. Energia, a subliniat acesta, este simultan infrastructură, piață și politică publică, iar fără o fundamentare economică solidă, orice strategie riscă să devină incoerentă.

Concluziile conferinței confirmă această orientare. Participanții au subliniat necesitatea asigurării unui acces echitabil la energie pentru toate regiunile, cu accent explicit pe comunitățile vulnerabile și rurale. În mod particular, se evidențiază faptul că energia, deși nu este neapărat cea mai scumpă în termeni absoluți la nivel european, devine dificil de suportat în România din cauza raportului nefavorabil dintre venituri și costuri.

Pentru zonele montane, această realitate capătă o intensitate suplimentară. Infrastructura energetică învechită, pierderile semnificative din rețele și dependența de factori externi amplifică vulnerabilitatea acestor comunități. În același timp, rezoluția subliniază potențialul semnificativ al României, care dispune de un mix energetic diversificat – hidro, gaz, nuclear și regenerabile – dar care nu este valorificat la capacitate maximă.

Un element central al dezbaterii l-a constituit conceptul de securitate energetică, diferențiat clar de cel de independență. În timp ce independența completă este considerată un ideal dificil de atins, securitatea energetică – capacitatea de a asigura acces continuu la energie în orice condiții – devine obiectivul realist și strategic. Pentru comunitățile montane, acest lucru înseamnă investiții în rețele locale, soluții descentralizate și tehnologii de stocare.

De asemenea, conferința a pus un accent deosebit pe rolul cercetării științifice, în special al celei economice, în fundamentarea politicilor energetice. Parteneriatul cu INCE – Academia Română a fost evidențiat ca un pilon esențial în această direcție, subliniind necesitatea integrării analizei economice în deciziile strategice. Cercetarea este descrisă drept „sistemul de navigație” al sectorului energetic, capabil să ofere scenarii pe termen lung, modele de preț și evaluări de impact. Pentru zonele montane, acest aspect este crucial. Lipsa unor analize dedicate și a unor politici adaptate conduce adesea la soluții generaliste, care nu răspund nevoilor reale ale comunităților. În acest sens, forumul a transmis un mesaj clar: tranziția energetică trebuie să fie nu doar verde, ci și echitabilă.

Recomandările formulate vizează, printre altele, dezvoltarea infrastructurilor energetice inteligente, investiții în eficiența energetică a clădirilor, sprijinirea proiectelor locale de energie regenerabilă și crearea unor mecanisme de finanțare adaptate. Administrațiile publice locale sunt încurajate să joace un rol activ, inclusiv prin dezvoltarea de parteneriate public-private și prin implicarea comunităților în proiecte de tip cooperativ.

Un alt punct important îl constituie dimensiunea educațională. Participanții au subliniat necesitatea creșterii gradului de conștientizare în rândul populației privind consumul de energie și impactul acestuia asupra mediului și economiei. În comunitățile montane, unde accesul la informație este uneori limitat, acest demers devine esențial.

Nu în ultimul rând, conferința a evidențiat oportunitatea strategică a României de a deveni un hub energetic regional, în special în contextul proiectelor de exploatare a gazelor din Marea Neagră și al dezvoltării infrastructurilor de interconectare.

Această perspectivă, însă, depinde de capacitatea de a implementa reforme structurale, de a moderniza rețelele și de a integra cercetarea în procesul decizional.

În concluzie, E³-GOV Forum 2026 nu a fost doar un eveniment de analiză și dezbateră, ci și un semnal puternic privind necesitatea unei abordări integrate și incluzive a politicilor energetice. Prin vocea unor actori relevanți și prin concluziile formulate, conferința a reușit să aducă în prim-plan o realitate esențială: viitorul energetic al României nu poate fi construit fără a ține cont de specificul și nevoile comunităților locale, în special cele din zonele montane.

În acest sens, dialogul inițiat la București reprezintă un pas important către o guvernare energetică mai echilibrată, mai responsabilă și mai conectată la realitățile din teren.

Dr. CSR3 Daniela Antonescu
Centrul de Economie Montană, CE-MONT,
al Institutului Național de Cercetări Economice
"Costin C. Kirițescu"/Academia Română

Introducere

Potențialul turistic al unui teritoriu, condiție esențială a dezvoltării economice a zonei, reprezintă un ansamblu diversificat de elemente ce se constituie în atracții turistice, care se pot amenaja pentru vizitare, fiind adevărate motive de călătorie și relaxare.¹

Potențialul turistic în zona **Bucovina de Munte** este extrem de important, fiind unul dintre principalele motoare de dezvoltare economică și culturală ale regiunii. Această zonă montană se remarcă printr-o combinație rară de peisaje naturale, patrimoniu cultural și tradiții autentice. Importanța turismului în zonă este data de următoarele aspecte:

1. Importanța economică

Turismul contribuie semnificativ la:

- crearea de locuri de muncă (pensiuni, ghizi, gastronomie locală);
- susținerea economiei locale prin valorificarea produselor tradiționale.

Zone precum Vatra Dornei sau Câmpulung Moldovenesc au crescut economic datorită turismului montan și balnear.

2. Valoarea naturală (ecoturism și recreere)

Bucovina de Munte are un potențial turistic ridicat datorită:

- reliefului montan (Munții Călimani, Rarău, Giumalău),
- pădurilor întinse și aerului curat,
- traseelor de drumeție, ciclism și sporturi de iarnă.

De exemplu, zona masivului Rarău atrage turiști pentru drumeții și peisaje spectaculoase.

3. Importanța culturală și religioasă

Un element definitoriu al potențialului turistic îl reprezintă patrimoniul religios și cultural: mănăstiri pictate unice în lume, tradiții populare și meșteșuguri, gastronomie specifică Bucovinei. Atracții majore sunt mănăstirile precum Mănăstirea Voroneț, Mănăstirea Moldovița și Mănăstirea Humor ce sunt incluse în patrimoniul UNESCO².

4. Importanța pentru identitatea regională

Turismul susține conservarea: portului popular, a obiceiurilor de iarnă și sărbătorilor tradiționale, arhitecturii rurale autentice. Astfel, dezvoltarea turistică contribuie la păstrarea identității culturale a Bucovinei de Munte.

Potențialul turistic al Bucovinei de Munte este foarte important deoarece stimulează economia locală, valorifică resursele naturale și culturale și contribuie la promovarea imaginii regiunii pe plan național și internațional. Printr-o valorificare durabilă, turismul poate deveni principalul factor de dezvoltare al zonei montane.

Figura 1. Bucovina de Munte

Sursa: <https://www.romania-travel-guide.com/atracții/religioase/manastirile-din-bucovina.html>

Oferta turistică

Capacitatea de cazare la nivelul **Bucovinei de Munte** este un indicator important, care arată posibilitatea susținerii fluxurilor turistice la nivel local și zonal. Prin urmare, vor fi investigați indicatori referitori la: numărul unităților de cazare, capacitatea existentă exprimată în locuri și capacitatea de cazare în funcțiune exprimată în locuri-zile. Datele sunt obținute din statistica oficială, indicatorii fiind calculați de Institutul Național de Statistică.

Așa cum se prezintă în tabelul 1, numărul acestor structuri de primire turistică a crescut constant în perioada 2014-2025, de la 43 la 157. Creșterea numărului de structuri turistice din Bucovina de Munte a fost de 265,1%.

Cele mai multe structuri de primire turistică au fost raportate în localitatea Vama (37 unități), urmată de Pojorâta (13 unități), Sadova (27 unități) și Fundul Moldovei (23 unități). Toate UAT-urile au înregistrat unități cu funcțiuni turistice.

Cele mai mari dinamici au fost înregistrate (anul 2025) în Fundul Moldovei (1050%), urmată de Vatra Moldoviței și Moldovița (ambele cu +800%) și Frumosu (500%) (tabelul 1).

Tabelul 1. Structuri de primire turistică în zona Bucovina de Munte, 2014 și 2025 (nr., %) (Sursa: Date INS).

	2014	2025	Structura %	Dinamica %
Breaza	1	3	1,91	200,0
Frumosu	1	6	3,82	500,0
Fundul Moldovei	2	23	14,65	1050,0
Izvoarele Sucevei	:	1	0,64	...
Moldova Sulița	:	2	1,27	...
Moldovița	1	9	5,73	800,0
Pojorâta	10	31	19,75	210,0
Sadova	7	27	17,20	285,7
Vama	19	37	23,57	94,7
Vatra Moldoviței	2	18	11,46	800,0
Total	43	157	100,00	265,1

În zona montană analizată sunt trei hosteluri (două în Vama și unul în Vatra Moldoviței), acestea nu erau prezente în anul 2025). Cele mai multe sunt pensiuni turistice (75 unități, cu o creștere de 82,93%), urmate de apartamente și camere de închiriat (73 unități de cazare). De remarcat că acestea din urmă nu erau în anul 2014. În zonă mai regăsim două vile turistice (Moldovița și Vama), două cabane turistice (Pojorâta și Vatra Moldoviței), două căsuțe turistice (Pojorâta și Sadova) (tabelul 2).

Tabelul 2. Structuri de primire turistică – Bucovina de Munte, 2014 și 2025 (nr., %)

		2014	2025	
Apartamente și camere de închiriat	Breaza	:	1	
	-	Frumosu	:	2
	-	Fundul Moldovei	:	12
	-	Izvoarele Sucevei	:	1
	-	Moldova Sulița	:	1
	-	Moldovița	:	6
	-	Pojorâta	:	17
	-	Sadova	:	18
	-	Vama	:	10
	-	Vatra Moldoviței	:	5
	Total	...	73	
Vile turistice	Moldovița	:	1	
	-	Vama	1	1
Cabane turistice	Pojorâta	1	1	
	-	Vatra Moldovitei	:	1
Căsuțe turistice	Pojorâta	:	1	
	-	Sadova	:	1
Pensiuni agroturistice	Breaza	1	2	
	-	Frumosu	1	4
	-	Fundu Moldovei	2	11
	-	Moldova Sulița	:	1
	-	Moldovița	1	2
	-	Pojorâta	9	12
	-	Sadova	7	8
	-	Vama	18	24
-	Vatra Moldoviței	2	11	
	TOTAL	41	75	

Sursa: Date INS.

Structura pe unități locale arată că cele mai multe locuri de cazare în apartamente și camere de închiriat sunt în Sadova (23,95% din total), urmată de Pojorâta (22,85%) și Vama (18,36%) (figura 1).

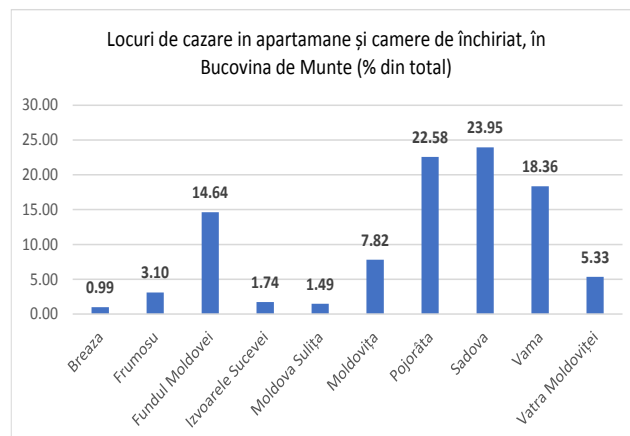

Figura 1: Locuri de cazare în apartamente pe UAT-uri (% din total)

Sursa: Prelucrare date INS.

În ceea ce privește locurile de cazare în pensiunile turistice din zonă, acestea erau în anul 2025, de 1.295 locuri. Pe structură, cele mai multe se regăsesc în Vama (33,9%), urmată de Sadova (15,21%) și Pojorâta (14,59%) (figura 2). În vile turistice sunt 38 de locuri și în cabane turistice sunt 33 de locuri. În hosteluri sunt 78 de locuri de cazare.

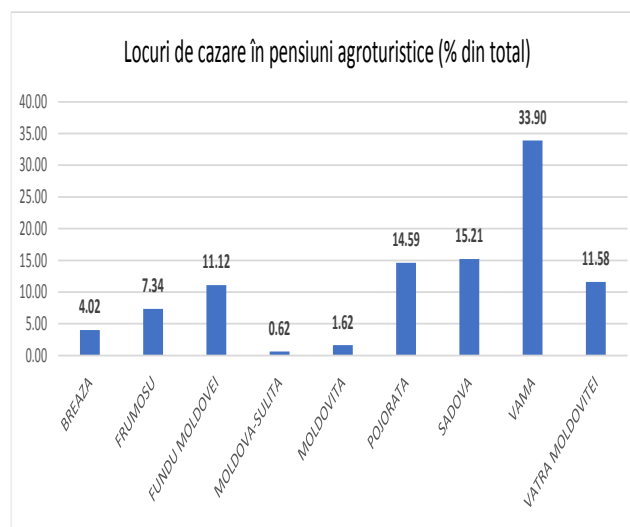

Figura 2: Locuri de cazare în pensiuni agroturistice pe UAT-uri (% din total)

Sursa: Date INS.

Cererea turistică

La nivelul zonei montane Bucovina de Munte, în anul 2023, au fost raportate 52.049 sosiri (cu o creștere importantă față de anul 2020, de 220,36%). Analiza pe UAT-urile componente ne arată că cei mai mulți turiști s-au concentrat în Vama (25,03%), urmată de Pojorâta (21,45%) și Fundul Moldovei (20,5%) (tabelul 3, figura 3).

În dinamică, pe localități, cele mai mari creșteri ale cererii turistice s-au înregistrat în Moldovița (+7.616,67%) (de la 18 sosiri la 1389 sosiri).

Analiza sosirilor la nivelul zonei Bucovina de Munte, în anul 2024, arată că majoritatea acestor activități au fost semnalate în Pensiuni agroturistice (67,25%), urmate de apartamente și camere de închiriat (25,04%).

Tabelul 3: Sosiri ale turiștilor în structuri de primire turistică, în Bucovina de Munte, 2020 -2024 (nr. sosiri, %)

	2020	2021	2022	2023	2024	Structura %	Dinamica %
Breaza	420	669	583	509	442	0,85	5,24
Frumosu	615	672	975	2240	2618	5,03	325,69
Fundul Moldovei	1831	4030	4695	6349	10671	20,50	482,80
Izvoarele Sucevei	:	250	84	307	30	0,06	...
Moldova Sulița	275	201	234	179	212	0,41	-22,91
Moldovița	18	297	196	975	1389	2,67	7616,67
Pojorâta	3022	7649	9314	12097	11165	21,45	269,46
Sadova	2701	8143	6480	8033	7248	13,93	168,35
Vama	4770	7897	8665	12757	13029	25,03	173,14
Vatra Moldoviței	2595	5591	5974	6304	5245	10,08	102,12
Total	16247	35399	37.200	49.750	52.049	100,00	220,36

Sursa: Prelucrare date INS, 2024.

Analiza dinamicii în timp arată că sosirile au crescut cu 220,36%, cele mai multe fiind raportate la hosteluri

(2213,79%) (2024 comparativ cu 2020) și la vile turistice (+366,89%) (tabelul 4).

Tabelul 4: Sosiri ale turiștilor pe tipuri de structuri, în Bucovina de Munte, 2020 și 2024 (nr. sosiri, %)

	2020	2021	2022	2023	2024	Structura %	Dinamica %
Hosteluri	58	818	1234	921	1342	2,58	2213,79
Apartamente și camere de închiriat	0	8862	10577	11527	13032	25,04	
Vile turistice	299	431	493	1119	1396	2,68	366,89
Cabane turistice	538	509	588	737	752	1,44	39,78
Căsuțe turistice	221	108	259	343	525	1,01	137,56
Pensiuni agroturistice	15131	24671	24049	35103	35002	67,25	131,33
Total	16.247	35.399	37.200	49.750	52.049	100,00	220,36

Sursa: Prelucrare date INS, 2024.

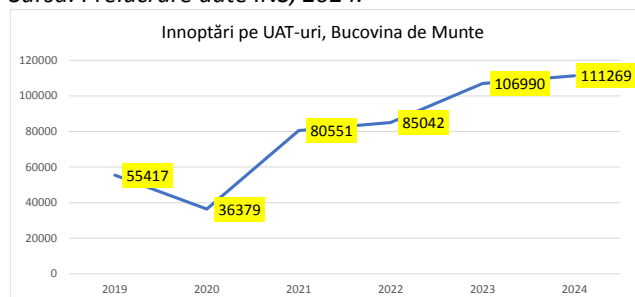

Figura 3: Evoluția numărului total de înnoptări în Bucovina de Munte, în perioada 2019 și 2024 (%)

Sursa: Prelucrare date INS, 2024.

Înnoptările au avut o creștere spectaculoasă în zona Bucovina de Munte, care au crescut cu 1.534%, de la 55.417 la 111.269 înnoptări. Cele mai mari creșteri au fost înregistrate în Pojorâta (+2139%), urmată de Fundul Moldovei (+716%). Pe UAT-uri, cele mai multe înnoptări au fost în Vama (25,8%), urmată de Fundul Moldovei (20,8%). Dinamica pe localități este diversă, de la o creștere extremă de 2.139% (Moldovița) la o scădere maximă de -47% (în Breaza) (tabelul 5, figura 4).

Tabelul 5: Înnoptări pe UAT-uri în Bucovina de Munte, 2019 și 2024 (nr., %)

	2020	2021	2022	2023	2024
Breaza	1285	1788	1547	1402	1071
Frumosu	1594	1881	2932	5266	6024

Fundul Moldovei	4611	8717	10487	12767	23124
Izvoarele Sucevei	:	1429	348	1082	86
Moldova Sulița	514	470	461	577	543
Moldovița	28	647	635	2636	3062
Pojorâta	6794	17751	19853	24520	22304
Sadova	4436	14428	12105	16302	14111
Vama	11760	19065	21384	29068	28685
Vatra Moldoviței	5357	14375	15290	13370	12259
Total	36.379	80.551	85.042	106.990	111.269

Sursa: Prelucrare date INS, 2024.

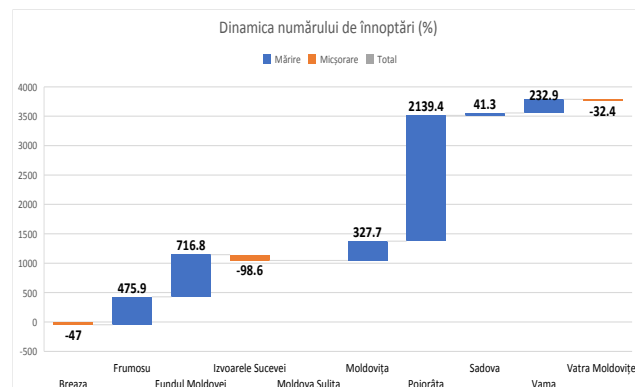

Figura 4: Dinamica numărului de înnoptări (2024/2020, %)

Sursa: Prelucrare date INS, 2024.

Analiza SWOT – Turismul montan

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> • existența unor obiective turistice renumite la nivel național și internațional, cum ar fi: Rezervația naturală „Cheile Lucavei”, Rezervația forestieră „Tinovul Găina”, Rezervația naturală „Răchitișul Mare”, Mocănița <i>Huțulca</i>, Mănăstirea Moldovița (Patrimoniu Mondial UNESCO). • existența unor zone naturale protejate de interes turistic și situri Natura 2000; • creșterea numărului de structuri turistice; • creșterea numărului de înnoptări; • creșterea numărului de sosiri; • predomină numărul de pensiuni agroturistice; • diversitatea cadrului natural (forme de relief, hidrografie, floră, faună, factori naturali terapeutici), care sporește potențialul pentru turismul natural; • varietatea patrimoniului cultural, • prin prezența vestigiilor arheologice, a monumentelor istorice, a edificiilor religioase, a elementelor de etnografie și folclor, a muzeelor și caselor memoriale etc.; • dispersarea în teritoriu a obiectivelor turistice, oferind posibilitatea unei dezvoltări turistice echilibrate; • posibilitatea practicării a unor forme variate de turism datorită diversității potențialului turistic natural și antropoc; • existența stațiunilor montane sau a zonelor dotate cu infrastructură pe cablu pentru sporturi de iarnă (Pojorîta, Sadova); • existența resurselor de ape minerale; • existența unei game variate de produse declarate PRODUS MONTAN; 	<ul style="list-style-type: none"> • cele mai multe unități cu funcțiuni turistice sunt localizate în Vama (27%); • în unele UAT-uri a scăzut numărul de înnoptări (Breaza, Izvoarele Sucevei, Moldovița). • accesibilitate redusă • drumuri județene și comunale cu porțiuni degradate. • transport public rar sau inexistent spre multe atracții montane. • conectivitate slabă între obiective turistice. • infrastructura turistică insuficientă • semnalizare turistică neuniformă sau lipsă. • puține centre de informare turistică funcționale. • parcuriri insuficiente în zone foarte vizitate (Sucevița etc.). • lipsa traseelor tematice bine amenajate (food trail, cultural routes). • calitatea inegală a serviciilor • pensiuni cu standarde foarte diferite, uneori sub așteptări. • lipsa unei clasificări reale după calitate, nu doar după "margarete". • profesionalizare redusă în ospitalitate (personal neinstruit, servicii neunitare). • diversitate redusă a ofertei turistice • multe zone se bazează doar pe mânăstiri și natură. • activitățile complementare sunt puține: centre de agrement, tururi ghidate profesioniste, experiențe gastronomice locale, activități pentru familii sau pentru tineri. • lipsa de evenimente culturale constante (în afara celor câteva mari). • promovare turistică slabă • marketing neunitar - fiecare localitate promovează altceva. • prezența digitală modestă (website-uri vechi, informație incompletă). • puține pachete turistice integrate (transport + cazare + activități). • sezonabilitate accentuată • vârf de turiști vara, de Paște și de Crăciun. • în restul anului multe pensiuni sunt aproape goale. • venituri fluctuante, care afectează sustenabilitatea afacerilor locale. • lipsa personalului specializat • puțini ghizi acreditați. • lipsa de formare profesională în ospitalitate. • puține inițiative locale de training. • presiune pe mediu în zonele aglomerate • supraaglomerare în anumite perioade (mânăstiri, Cheile Moara Dracului, trasee populare). • probleme cu gestionarea deșeurilor în zone naturale. • turism necontrolat în unele trasee montane. • dependența de turism rural / de pensiuni mici • prea multe unități mici, foarte puține investiții mari. • lipsa unor resorturi, spa-uri sau centre de wellness moderne pentru a încărca destinația pe segmentul premium. • lipsa infrastructurii pentru conferințe (turism MICE).

OPORTUNITĂȚI	RESTRICTII
<ul style="list-style-type: none"> • zona Bucovina este prima și singura regiune în care s-a constituit până în prezent (octombrie 2023) Organizația de Management a Destinației – acest lucru va contribui la susținerea turismului în întreaga zonă (reper din PNRR); • Bucovina este a treia destinație turistică din România; • județul Suceava are 25 de stațiuni turistice de interes național local, cele mai multe din țară, toate acestea fiind parte din Organizația de Management al Destinației Bucovina; • creșterea interesului vizitatorilor pentru destinații culturale și de agrement, evidențiată prin sporirea fluxurilor turistice din cadrul structurilor de primire turistice; • inițiativele europene și naționale de dezvoltare și implementare a unor rute culturale, inclusiv în arealul Bucovinei de Munte, cu posibilitatea aderării la trasee turistice tematice de interes (ex., rute cultural-turistice regionale și naționale); • interesul unor autorități publice, organizații și investitori în dezvoltarea infrastructurii turistice specifice la nivel local (ex., proiecte privind extinderea traseelor de drumeție, reabilitarea cabanelor montane); • tendința de îmbătrânire a populației și creșterea cererii pentru servicii de îngrijire și întreținere a sănătății (balneo); • expansiunea tehnologiei informației și comunicării în domeniul turistic ce permite brandurilor turistice 	<ul style="list-style-type: none"> • schimbările climatice cu efecte negative asupra grosimii și persistenței stratului de zăpadă pe pârtiile de schi (mai ales cele la altitudini sub 1.500 m) din stațiunile turistice pentru practicarea sporturilor de iarnă; • fragmentarea vacanțelor, pe fondul vieții tot mai aglomerate și trepidante a persoanelor care trăiesc în marile aglomerări urbane; • ridicarea gradului de protecție/conservare a parcurilor naturale impune unele limitări în ceea ce privește dezvoltarea economică, inclusiv cea turistică; • concurența altor destinații turistice din țară și din străinătate, cu pachete turistice atractive; • lipsa forței de muncă calificate în raport cu serviciul prestat; • pierderea unor fonduri din diferite programe naționale sau comunitare destinate dezvoltării integrate a unor

Concluzii

Din punct de vedere al potențialului natural turistic, zona Bucovina de Munte prezintă o atractivitate ridicată. Chiar dacă, din analizele realizate se constată o creștere a cererii turistice, oferta zonei rămâne una limitată de anumite restricții determinate în special de prezența unei infrastructuri (de orice fel) inconsistente, care determină nevalorificarea potențialului real al zonei.

Pentru dezvoltarea unui turism montan durabil din zona analizată este necesară o mai mare implicare a tuturor factorilor responsabili, autorități publice, firme locale, entități non-guvernamentale, prin acțiuni și măsuri colaborative, care să promoveze prin toate mijloacele, frumusețile acestei zone de poveste. Accesarea fondurilor comunitare, implementarea unor programe naționale cu impact local, atragerea mediului de afaceri în zonă pot fi acțiuni viabile de susținere a unui turism montan durabil.

Referințe

www.insse.ro
https://reforms-investments.ec.europa.eu/projects/destination-management-organization-bucovina_en
<https://cjsuceava.ro/organizatia-de-management-al-destinatiei-bucovina>

<https://bucovinademunte.ro/>
<https://cjsuceava.ro/unitati-admin-teritoriale/moldova-sulita>
<https://www.lapensiuni.ro/ro/extra/pietrele-doamnei-din-muntii-rarau---mit-si-realitate-295>
<https://www.primariaizvoarele sucevei.ro/wp-content/uploads/sites/30/2025/07/Strategia-Izvoarele-Sucevei.pdf>
<https://www.discoverbucovina.info/descopera/monumente-unesco/>

Note:

¹Prezentul articol reprezintă parte din tema de cercetare intitulată Planificarea teritorială integrată a unui sistem montan omogen. Studiu de caz microregiunea *Bucovina de Munte*, realizată în cadrul Centrului de Economie Montană al Academiei Române, Programul Strategic - PSS 4. *Regionalizarea, dezvoltarea locală și economia montană. Politici și instrumente de redresare a dezechilibrelor teritoriale*, Coord: Acad. P.I. Otiman, Prof.Dr. R. Rey, M.o.AR, Coordonator D. Antonescu.
https://www.ince.ro/Activitati/Program_de_cercetare_2025_INCE_total.pdf
²<https://www.discoverbucovina.info/descopera/monumente-unesco/>

*Dr. CS R1 Niculina Onesifereanu
Centrul de Economie Montană, CE-MONT,
al Institutului Național de Cercetări Economice "Costin C.
Kirițescu"/Academia Română*

1. Rezumat

Județul Neamț reprezintă una dintre cele mai valoroase zone ale României din punct de vedere spiritual, cultural și natural, fiind consacrat în conștiința colectivă drept un autentic „ținut mănăstiresc”. Această denumire nu este întâmplătoare, ci reflectă o realitate istorică și contemporană. Mănăstiri precum Neamț, Agapia, Văratec, Secu sau Sihăstria nu sunt doar monumente istorice, ci spații vii de spiritualitate, unde credința se împletește cu arta, cultura și viața comunitară. Ele au contribuit de-a lungul timpului la formarea identității locale și la consolidarea reputației județului ca destinație de pelerinaj. În același timp, amplasarea lor în zone naturale deosebite, la poalele munților, în mijlocul pădurilor sau în apropierea unor trasee turistice, evidențiază legătura profundă dintre spiritualitate și natură. Județul este inclus în Lista Obiectivelor de Patrimoniu Național cu un număr de 552 de monumente, mănăstiri, cetăți și situri arheologice.

2. Metodă și date

Metodologia utilizată se bazează pe analiza documentară care presupune studiul documentelor oficiale emise de Consiliul Județean Neamț, precum hotărâri, strategii de dezvoltare și anexe ale programului. De asemenea, au fost analizate materiale de promovare turistică și articole de presă care reflectă implementarea programului și percepția publică asupra acestuia.

3. Rezultate

Încă din Evul Mediu, zona Neamțului a fost un important centru al ortodoxiei românești. Voievozii Moldovei, în special din perioada lui Ștefan cel Mare, au sprijinit construirea și dezvoltarea mănăstirilor, transformând regiunea într-un nucleu religios și cultural. Mănăstirea Neamț, una dintre cele mai vechi și importante lavre din România, a devenit un centru de cultură, unde au funcționat școli de caligrafie, traducere și tipar.

Alături de aceasta, mănăstirile Agapia, Văratec, Secu și Sihăstria au contribuit la dezvoltarea monahismului românesc. Aceste așezăminte au avut nu doar un rol religios, ci și unul educativ și artistic, păstrând și transmitând valori fundamentale ale culturii române.

În timp, rețeaua de mănăstiri din județ s-a extins, iar astăzi județul Neamț găzduiește zeci de astfel de lăcașuri, fiecare cu o identitate proprie, dar unite prin aceeași tradiție spirituală. Acest patrimoniu conferă județului un

caracter unic, comparabil cu alte mari centre monahale din Europa.

Majoritatea mănăstirilor sunt amplasate în zone izolate sau semi-izolate, înconjurate de păduri, dealuri sau munți. Această alegere nu este întâmplătoare, ci reflectă idealul monahal al retragerii și contemplării.

Munții Stânișoarei, Munții Ceahlău și zonele împădurite din jur oferă un cadru propice liniștii și reflecției. În apropierea mănăstirilor se regăsesc trasee turistice, rezervații naturale și peisaje de o frumusețe aparte, care completează experiența spirituală. Astfel, județul Neamț devine un spațiu în care natura nu este doar decor, ci parte integrantă a experienței religioase.

În apropiere, Cetatea Neamț veghează de secole asupra acestor locuri, amintind de trecutul medieval și de legendele lui Ștefan cel Mare, iar rezervații precum Parcul Natural Vânători-Neamț oferă peisaje spectaculoase și o biodiversitate impresionantă.

Această interdependență între spiritualitate și natură stă la baza conceptului modern de turism integrat, promovat de autoritățile locale.

În acest context, Consiliul Județean Neamț a inițiat programul „Drumuri către spiritualitate și natură – programul de dezvoltare economico-socială a infrastructurii de acces în zonele turistice monahale și de agrement din județul Neamț”, cu scopul de a valorifica patrimoniul religios și natural. Programul are ca obiectiv principal „asigurarea accesibilității durabile și integrate către patrimoniul monahal și zonele naturale de agrement din județul Neamț, prin dezvoltarea economico-socială și modernizarea infrastructurii rutiere și turistice conexe”. Scopul acestui program este de a transforma județul într-o destinație turistică modernă, accesibilă și sustenabilă, fără a afecta autenticitatea și echilibrul spiritual al locului. Județul Neamț are toate ingredientele necesare: patrimoniu monahal de excepție, peisaj natural valoros, inițiative locale și acces la finanțare europeană ca un program coordonat de dezvoltare a infrastructurii de acces să fie oportun și de impact major, cu atât mai mult cu cât Județul Neamț este membru al rețelei EDEN (Destinații Europene de Excelență), statut care îi crește vizibilitatea și atractivitatea internațională.

Aprobat de Consiliul Județean Neamț în toamna anului 2025, prin Program se urmărește dezvoltarea infrastructurii de acces către mănăstiri și obiective naturale, amenajarea unor trasee tematice pentru pelerini și turiști, precum și crearea unor facilități care să încurajeze petrecerea timpului în natură. Totodată, proiectul pune accent pe digitalizare și promovare, prin platforme dedicate care oferă informații despre rute, obiective și experiențe turistice.

Un aspect esențial al programului este integrarea celor două dimensiuni definitorii ale județului: spiritualitatea și mediul natural. Astfel, vizitatorii nu sunt invitați doar să descopere mănăstirile, ci să trăiască o experiență

completă – de reflecție, liniște și reconectare cu natura.

Traseele propuse leagă așezămintele monahale de rezervații naturale, zone de agrement și puncte de belvedere, conturând un model de turism lent și responsabil.

Figura 1. Harta turistică a județului Neamț

Sursa: preluare de pe site-ul <https://www.viziteazaneamt.ro>

Prin acest demers, Consiliul Județean Neamț nu doar că promovează patrimoniul existent, ci contribuie activ la dezvoltarea comunităților locale. Creșterea fluxului de turiști și pelerini generează oportunități economice, susține meșteșugurile tradiționale și încurajează conservarea valorilor culturale.

Programul se adresează orașului Bicăz și comunelor: Hangu, Poiana Teiului, Ceahlău, Agapia, Borlești, Valea Ursului, Tarcău, Pângărați și Vânători Neamț. La implementarea Programului participă ca parteneri și Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Arhiepiscopia Romanului și Bacăului și Arhiepiscopia Iașilor.

Programul are ca direcții de realizare:

- ✓ Dezvoltarea infrastructurii prin modernizarea drumurilor județene care asigură accesul către mănăstiri și obiective naturale, facilitând mobilitatea turiștilor și pelerinilor;
- ✓ Amenajarea traseelor tematice prin crearea unor rute turistice care leagă mănăstirile între ele și de principalele atracții naturale;
- ✓ Crearea de facilități modern prin amenajarea de zone de odihnă, puncte de belvedere, spații de campare și centre de informare turistică;
- ✓ Digitalizare și promovare, prin dezvoltarea unor platforme online dedicate turiștilor, care să ofere informații despre trasee, obiective și evenimente;
- ✓ Crearea de parteneriate instituționale, respectiv cu autorități locale, Mitropolia Moldovei și Bucovinei, Arhiepiscopia Romanului și Bacăului și Arhiepiscopia Iașilor.

Implementarea programului are un impact semnificativ asupra dezvoltării locale. Creșterea accesibilității și diversificarea ofertei turistice contribuie la atragerea unui număr mai mare de vizitatori, ceea ce generează beneficii economice pentru comunitățile din zonă.

De asemenea, programul încurajează dezvoltarea serviciilor turistice și susține promovarea produselor tradiționale și a meșteșugurilor. În același timp, accentul pus pe sustenabilitate contribuie la protejarea mediului și la conservarea patrimoniului cultural.

Un alt efect important este consolidarea identității locale. Prin promovarea valorilor spirituale și culturale, locuitorii județului sunt încurajați să își redescopere și să își valorifice tradițiile.

Prin îmbinarea patrimoniului religios cu cel natural și prin implementarea unor politici moderne de dezvoltare, județul Neamț devine un exemplu de bune practici în domeniul turismului spiritual. Programul nu doar că valorifică resursele existente, ci creează un model de dezvoltare echilibrată, în care tradiția și modernitatea coexistă.

Astfel, „ținutul mănăstiresc” nu este doar o etichetă simbolică, ci o realitate vie, susținută de inițiative concrete. Vizitatorii sunt invitați să descopere nu doar monumente istorice, ci un mod de viață, o stare de spirit și o relație profundă între om, credință și natură.

Concluzii

Județul Neamț își afirmă identitatea de spațiu spiritual printr-o combinație unică de tradiție monahală și frumusețe naturală. În contextul programului „Drumuri către spiritualitate și natură” – Programul de dezvoltare a Infrastructurii de acces în zonele turistice monahale și de agrement din județul Neamț, această identitate este valorificată și adaptată cerințelor contemporane, transformând regiunea într-o destinație complexă și autentică. Prin acest demers, Neamțul nu doar își conservă patrimoniul, ci îl proiectează în viitor, oferind un model sustenabil de dezvoltare bazat pe spiritualitate și natură.

Programul are potențialul de a genera beneficii socio-economice semnificative reliefate în creșterea ocupării și dezvoltarea antreprenorială locală, mai multe venituri și activitate economică în zonele rurale, consolidarea imaginii și brandului regional cultural, turism sustenabil și creșterea sejururilor, dezvoltarea economică a zonelor rurale și montane nemțene și consolidarea imaginii județului Neamț ca destinație spirituală și ecologică.

Județul Neamț își consolidează identitatea de „ținut mănăstiresc” printr-o abordare modernă și sustenabilă. Programul devine astfel un instrument prin care trecutul și prezentul se întâlnesc, oferind vizitatorilor o experiență autentică, în care credința și natura coexistă în deplină armonie.

Referințe

Strategia-de-Dezvoltare-a-Județului-Neamt 2022 - 2030 - [https://cjneamt.ro/wp-content/uploads/2022/11/Strategia-de-Dezvoltare-a-](https://cjneamt.ro/wp-content/uploads/2022/11/Strategia-de-Dezvoltare-a-Județului-Neamt_anexa-la-HCJ-179_2022.pdf)

Județului-Neamt anexa-la-HCJ-179_2022.pdf

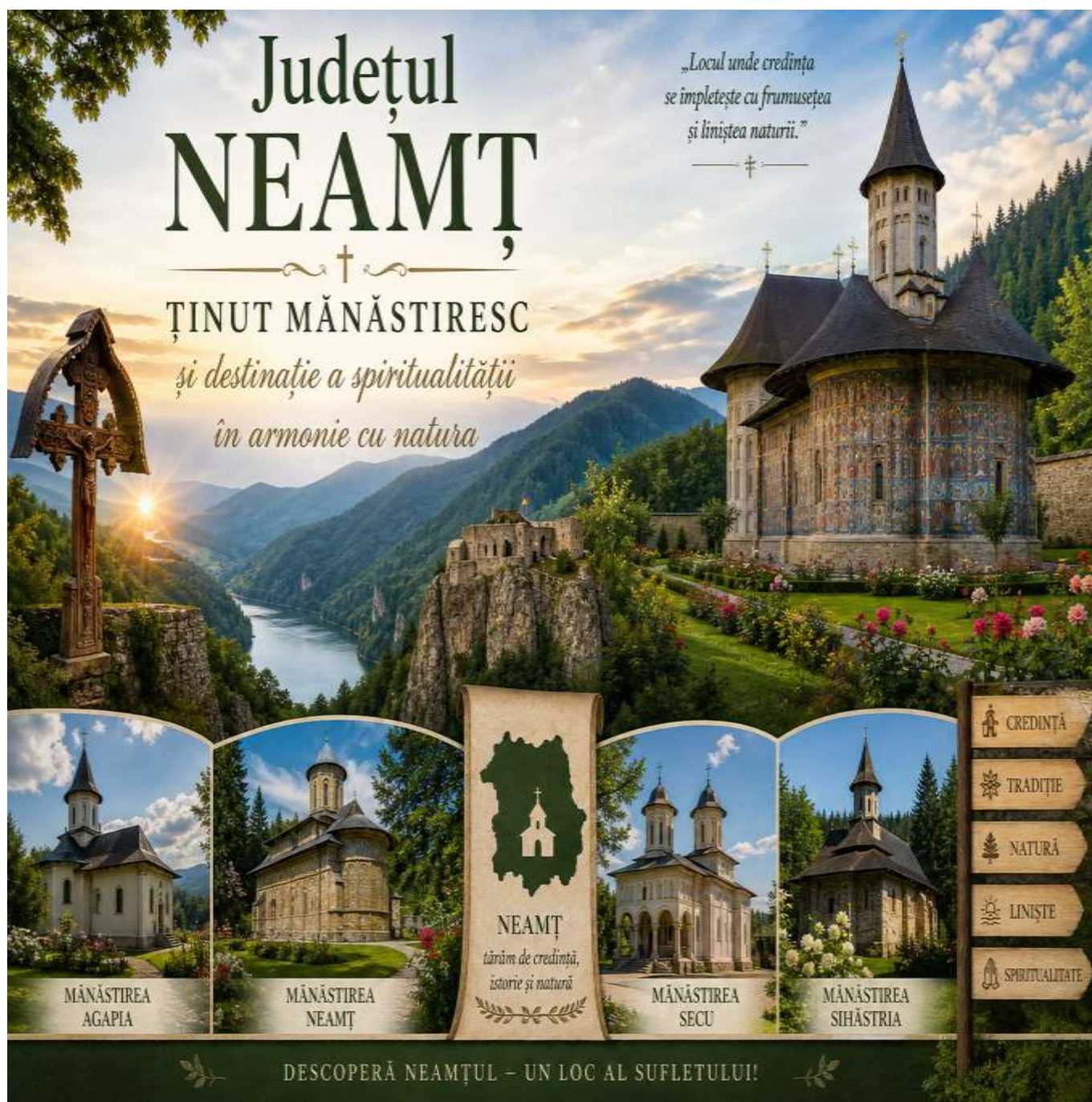
Strategia de dezvoltare a turismului în județul Neamț - <https://cjneamt.ro/ro/proiecte-de-dezvoltare-2/strategii/> Hotărârea nr. 280/28.10.2025 a CJ Neamț pentru aprobarea programului integrat de interes județean "Drumuri către spiritualitate și natură" – Programul de

dezvoltare a Infrastructurii de acces în zonele turistice monahale și de agrement din județul Neamț - <https://cjneamt.ro/ro/servicii-si-autorizatii-online/registru-pentru-evidenta-hotararilor-consiliului-județean-2025>

<https://monitorulneamt.ro/acord-pentru-turismul-monahal/>

<https://www.izn.ro/2025/11/10/investitii-pentru-turismul-din-neamt-infrastructura-moderna-si-acces-la-zonele-monahale/>

<https://www.viziteazaneamt.ro>

Sursa: Imagine creată cu AI

*Dr. CSR2 Emanuela-Adina Nicula
Centrul de Economie Montană, CE-MONT,
al Institutului Național de Cercetări Economice
"Costin C. Kirițescu"/Academia Română*

Regiunile montane acoperă aproximativ 27% din suprafața uscatului la nivel global și găzduiesc în jur de 1,2 miliarde de oameni, adică 15% din populația lumii. Aceste zone au o mare diversitate biologică și culturală și sunt importante pentru diversitatea culturilor agricole. Ele oferă bunuri și servicii ecosistemice esențiale pentru miliarde de oameni care trăiesc atât în munți, cât și în zonele din aval.

În țările în curs de dezvoltare, aproximativ 648 de milioane de oameni locuiesc în zone montane rurale, iar jumătate dintre ei se confruntă cu insecuritate alimentară (Romeo și colab., 2020). Agricultură și pășoritul sunt principalele activități economice, iar agricultura în terase este frecventă pe versanți (FAO, 2019).

Munții joacă un rol esențial în legătura dintre apă, climă și biodiversitate. Ei contribuie la ciclul global al apei prin stocare, reglarea debitelor, reîncărcarea acviferelor și reținerea sedimentelor. Criosfera montană stochează apa sub formă de gheață și zăpadă în sezonul rece și o eliberează în sezonul cald, furnizând o sursă importantă de apă dulce pentru comunitățile montane și pentru cele din aval, mai ales vara și în perioadele secetoase (Adler și colab., 2022). Din acest motiv, munții și ghețarii sunt considerați „turnurile de apă” ale lumii.

Apa provenită din munți este importantă pentru agricultură, inclusiv pentru irigații, dar și pentru producerea energiei, alimentarea cu apă potabilă, salubritate și industrie (Viviroli și colab., 2007). Aproape 2 miliarde de oameni depind de aceste resurse pentru securitatea alimentară și energetică (UNESCO, 2025).

La nivel global există peste 274.531 de ghețari în regiunile montane și la marginile calotelor din Groenlanda și Antarctica (Randolph Glacier Inventory, 2025). Aceștia acoperă aproximativ 700.000 km² și stochează circa 170.000 km³ de gheață (Huss și Farinotti, 2012). În total, criosfera terestră păstrează aproximativ 70% din apa dulce a lumii sub formă de gheață și zăpadă (Dorigo și colab., 2021).

Schimbările climatice afectează însă aceste regiuni foarte puternic. Zonele montane se încălzesc mai repede decât media globală, iar ghețarii și restul criosferei montane sunt printre cele mai sensibile elemente ale sistemului terestru. Se observă topirea accelerată a ghețarilor, dezghețarea permafrostului, reducerea stratului de zăpadă, ninsori mai neregulate și o creștere a riscurilor naturale (Hock și colab., 2019). Aceste riscuri includ inundații produse de lacurile glaciare, inundarea terenurilor agricole, alunecări de teren și avalanșe. În ultimele decenii, retragerea ghețarilor și pierderea masei de gheață s-au accelerat (Adler și colab., 2022; Hock și colab., 2019). Cinci din ultimii șase ani au înregistrat cele

mai rapide ritmuri de retragere a ghețarilor observate până acum la nivel global (Kennedy și colab., 2024).

În perioada cuprinsă între 2000 și 2023, ghețarii au pierdut 6.542 de miliarde de tone de gheață (The GlaMBIE Team, 2025). În regiunea Hindu Kush Himalaya, numită adesea „al treilea pol”, ghețarii ar putea pierde între 30% și 50% din volum până în anul 2100 într-un scenariu de încălzire globală de 1,5-2 °C (Wester și colab., 2023). În siturile de patrimoniu mondial UNESCO, topirea este atât de rapidă încât o treime dintre ghețari ar putea dispărea până în 2050 (Carvalho Resende, 2022).

Aceste schimbări vor afecta puternic resursele de apă. Disponibilitatea, momentul și distribuția sezonieră a apei vor deveni mai neregulate și mai puțin previzibile, atât pentru comunitățile montane, cât și pentru populațiile din zonele joase (UNESCO, 2025). Topirea zăpezii va crește iarna, iar debitele de primăvară vor atinge vârful mai devreme. În unele râuri alimentate de ghețari, debitele de vară și cele anuale au crescut temporar din cauza topirii accelerate. Totuși, după depășirea punctului de „apă maximă”, ghețarii vor furniza treptat tot mai puțină apă, pe măsură ce masa de gheață se reduce. Până la sfârșitul secolului, se estimează că în toate regiunile scurgerea provenită din ghețari va fi în scădere după acest vârf. În plus, topirea ghețarilor și a calotelor contribuie semnificativ la creșterea nivelului mării (Hock și colab., 2019). Această variabilitate tot mai mare a debitelor afectează agricultura și, implicit, securitatea alimentară.

În multe zone montane, comunitățile rurale depind de umiditatea solului și de momentul potrivit pentru semănat, ambele influențate de disponibilitatea apei provenite din topirea zăpezii și a ghețarilor, mai ales în sezonul uscat. Dacă această sursă se schimbă sau scade, riscul de insecuritate alimentară crește (Romeo și colab., 2020). Și agricultura irigată din aval este vulnerabilă, deoarece fluctuațiile mai mari ale debitelor râurilor pot reduce producția agricolă și pot afecta milioane de oameni (Immerzeel și colab., 2020; Hock și colab., 2019).

Riscurile naturale din munți devin și ele mai mari. Inundațiile, inclusiv cele rapide și cele produse de revărsarea lacurilor glaciare, torenții de aluviuni, alunecările de teren și avalanșele sunt cele mai frecvente pericole pentru populațiile montane. Acestea afectează și producția agricolă, punând în pericol hrana și mijloacele de trai. În Asia Centrală, nord-vestul Americii de Sud, Asia de Sud și Podișul Tibetan se prevede o creștere a frecvenței și intensității inundațiilor.

Numărul lacurilor glaciare a crescut semnificativ din anii 1990, pe măsură ce ghețarii s-au retras, iar în următoarele decenii vor apărea și mai multe astfel de lacuri, crescând riscul unor viitoare dezastre, în special prin viituri provocate de revărsarea bruscă a lacurilor glaciare (Adler și colab., 2022). Topirea ghețarilor influențează și calitatea apei. Apare mai multă eroziune și încărcări mai mari de sedimente în zonele montane înalte (Li și colab., 2021), se modifică pH-ul, temperatura și

concentrația de nutrienți din apele montane și din cele din aval. În unele locuri, retragerea ghețarilor poate expune metale toxice din substrat, ceea ce afectează agricultura și sănătatea populației. De asemenea, eliberarea metalelor grele, mai ales a mercurului și a altor contaminanți stocați până acum în ghețari și permafrost, poate reduce calitatea apei pentru consum și irigații (Hock și colab., 2019).

În acest context, practicile agricole diversificate sunt importante pentru protejarea ecosistemelor montane fragile. Agricultura în terase, adaptată reliefului, contribuie la o mai bună gestionare a apei, reduce eroziunea solului și păstrează patrimoniul cultural (FAO, 2022). Pădurile, care acoperă aproximativ 40% din suprafața montană la nivel mondial, ajută la stabilizarea versanților, la reglarea infiltrației apei și la reducerea scurgerii de suprafață, a eroziunii și a riscului de alunecări și inundații.

În schimb, practicile nesustenabile pot agrava degradarea solului și reducerea infiltrării apei. Silvicultura și agrosilvicultura rămân surse importante de trai și furnizează lemn, combustibil, stocare de carbon și alte beneficii pentru populațiile montane (UNESCO, 2025). Ghețarii au și o mare valoare culturală și spirituală. Pentru multe popoare indigene din Asia, America Latină, Pacific și Africa de Est, ei sunt considerați locuințe ale zeilor și spiritelor și sunt asociați cu ritualuri și sărbători recunoscute de UNESCO. Dispariția ghețarilor ar însemna nu doar o pierdere de resurse de apă, ci și o pierdere importantă de patrimoniu cultural și de legătură spirituală cu natura (IYGP, 2025).

În concluzie, ghețarii sunt esențiali pentru apă, agricultură, energie, siguranța comunităților și patrimoniul cultural. Retragera lor accelerată amenință atât comunitățile montane, cât și populațiile din aval, ceea ce face ca protejarea ecosistemelor montane și adaptarea la schimbările climatice să fie o prioritate.

Referințe

- Adler, C., P. Wester, I. Bhatt, C. Huggel, G. Insarov, M. Morecroft, V. Muccione & A. Prakash. 2022. Cross-Chapter Paper 5: Mountains. In: H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, M. Tignor, E.S. Poloczanska, K. Mintenbeck, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Lösschke, V. Möller, A. Okem & B. Rama, eds. *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge, UK and New York, USA, Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009325844.022>.
- Carvalho Resende, T., Stepanov, M., Bosson, J.B., Emslie-Smith, M., Farinotti, D., Hugonnet, R., Huss, M. & Berthier, E. 2022. *World heritage glaciers: Sentinels of climate change*. Paris and Gland, Switzerland, UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) and IUCN (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources). <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000578916>.
- Dorigo, W., Dietrich, S., Aires, F., Brocca, L., Carter, S., Cretaux, J.F., Dunkerley, D., Enomoto, H., Forsberg, R., Güntner, A. & Hegglin, M.I. 2021. Closing the water cycle from observations across scales: Where do we stand?. *Bulletin of the American Meteorological Society*, 102(10): E1897-E1935. <https://journals.ametsoc.org/view/journals/bams/102/10/BAMS-D-19-0316.1.xml>.
- England, M., Manuelli, S. & Parisi, F. 2025. *Glaciers and mountains – The food, water security and livelihoods nexus*. Rome, FAO.
- FAO. 2019. *Mountain agriculture: Opportunities for harnessing zero hunger in Asia*. Bangkok. www.fao.org/3/ca5561en/ca5561en.pdf.
- FAO. 2022. *The State of the World's Land and Water Resources for Food and Agriculture – Systems at breaking point. Main report*. Rome. <https://doi.org/10.4060/cb9910en>.
- Hock, R., Rasul, G., Adler, C., Cáceres, B., Gruber, S., Hirabayashi, Y., Jackson, M., Kääb, A., Kang, S., Kutuzov, S., Milner, A., Molau, U. Morin, S., Orlove B. & Steltzer, H. 2019. High mountain areas. In: H.-O. Pörtner, D.C. Roberts, V. Masson-Delmotte, P. Zhai, M. Tignor, E. Poloczanska, K. Mintenbeck, M. Nicolai, A. Okem, J. Petzold, B. Rama & N. M. Weyer, eds. *IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere in a Changing Climate*. Cambridge, UK and New York, USA, Cambridge University Press.
- Huss, M. & Farinotti, D. 2012. Distributed ice thickness and volume of all glaciers around the globe. *Journal of Geophysical Research: Earth Surface*, 117(F4). <https://doi.org/10.1029/2012JF002523>.
- Immerzeel, W.W., Lutz, A.F., Andrade, M., Bahl, A., Biemans, H., Bolch, T., Hyde, S. et al. 2020. Importance and vulnerability of the world's water towers. *Nature*, 577: 364–369. <https://doi.org/10.1038/s41586-019-1822-Y>.
- IYGP. 2025. *International Year of Glaciers' Preservation, Key messages*. <https://www.un-glaciers.org/en/key-messages>.
- Kennedy, J., Trewin, B., Betts, R., Thorne, P., Foster, P., Siegmund, P., Ziese, M., Mishra, S., Uhlenbrook, S., Alvar-Beltran, J. & Gialletti, A. 2024. *State of the Climate 2024. Update for COP29. Technical report*. Geneva, Switzerland, World Meteorological Organization. <https://wmo.int/publication-series/state-of-climate-2024-update-cop29>.
- Li, D., Lu, X., Overeem, I., Walling, D.E., Syvitski, J., Kettner, A.J., Bookhagen, B., Zhou, Y. & Zhang, T. 2021. Exceptional increases in fluvial sediment fluxes in a warmer and wetter High Mountain Asia. *Science*, 374(6567): 599–603. <https://doi.org/10.1126/science.abi9649>.
- Randolph Glacier Inventory. 2025. *A Dataset of Global Glacier Outlines, Version 7*. <https://nsidc.org/data/nsidc-0770/versions/7>.
- Romeo, R., Grita, F., Parisi, F. and Russo, L. 2020. *Vulnerability of mountain peoples to food insecurity: updated data and analysis of drivers*. Rome,

FAO and UNCCD. <https://doi.org/10.4060/cb2409en>.
 The GlaMBIE Team. 2025. Community estimate of global glacier mass changes from 2000 to 2023. *Nature*, 639: 382–388. <https://doi.org/10.1038/s41586-024-08545-z>.
 UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). 2025. The United Nations World Water Development Report 2025 – Mountains and glaciers: Water towers. Paris. <https://doi.org/10.54679/LHPJ5153>.
 Viviroli, D., Dürr, H.H., Messerli, B., Meybeck, M. & Weingartner, R. 2007. Mountains of the world, water towers for humanity: Typology, mapping and global

significance. *Water Resources Research*, 43: W07447. <https://doi.org/10.1029/2006WR005653>.
 Wester, P., Chaudhary, S., Chettri, N., Jackson, M., Maharjan, A., Nepal, S. & Steiner J.F., eds. 2023. Water, ice, society and ecosystems in the Hindu Kush Himalaya: An outlook. ICIMOD (International Centre for Integrated Mountain Development). <https://doi.org/10.53055/ICIMOD.1028>.

Sinteză raport tehnic Parteneriatul Montan, 2025: England, M., Manuelli, S. & Parisi, F. 2025. Glaciers and mountains – The food, water security and livelihoods nexus. Rome, FAO

Servicii ecosistemice și de marketing în Bazinul Dornelor

*Dr. CSR2 Manuela Apetrei
 Centrul de Economie Montană, CE-MONT,
 al Institutului Național de Cercetări Economice
 "Costin C. Kirișescu"/Academia Română
 Dr. CSR2 Brîndușa Covaci
 Centrul de Economie Montană, CE-MONT,
 al Institutului Național de Cercetări Economice
 "Costin C. Kirișescu"/Academia Română*

Rolul marketingului în promovarea unui ecosistem

Având în vedere definiția patrimoniului natural: elemente geologice sau geomorfologice; elemente de climat - temperaturi, precipitații, soare, vânturi, durata anotimpurilor, puritatea aerului; elemente hidrologice - cascade, fluvii, lacuri, râuri, mări; elemente de faună și floră - păduri, zone protejate, zone pentru vânat și pescuit (Apetrei, 2019), putem spune că tendința de globalizare din ultimii ani a avut ca efect colateral intensificarea rolului regiunilor ce pot deveni competitive atât din punct de vedere economic cât și din punct de vedere cultural.

Aceste elemente distinctive specifice unei regiuni oferă acesteia o identitate turistică, iar binomul identitate – regiune reprezintă piatra de temelie spre construirea unui brand. Identitatea unui teritoriu se bazează întotdeauna pe resursele ce le înglobează (arii protejate, forme de relief, particularități climatice, peisaje culturale, trasee, itinerarii etc) și poate fi folosită pentru ca regiunea să fie promovată din punct de vedere turistic (Palmer, 1999).

De-a lungul timpului, conceptul de marketing a suferit modificări în abordarea academică. În iulie 2013 AMA (Asociația Americană de Marketing) a aprobat o definiție actualizată: *marketingul este activitatea, setul de instituții și procese pentru crearea, comunicarea, distribuirea și schimbul de oferte ce au valoare pentru clienți, parteneri și societate în sens larg* (www.marketingstudyguide.com). Marketingul tradițional se bazează pe cei patru piloni: produs, preț, plasament (canal de distribuție) și promovare. Centrul oricărei afaceri se bazează pe produs indiferent de ce formă ia: bunuri fizice, servicii, idei, personalități, locuri și reprezintă o valoare potențială pentru piața țintă fie asigurând beneficii suplimentare

consumatorilor, fie satisfacerea unor nevoi de bază. Succesul în vânzarea produsului (indiferent de formă) este ca cel care îl pune la dispoziția pieței să-i ofere unicitate. În practica de afaceri se folosește tot mai des și paradigma produsului și nu este altceva decât examinarea produsului (indiferent de ce formă ia produsul) prin prisma a trei perspective: produs (indiferent de forma care o ia) de bază, produs real și produs cu adaosuri.

Analiza paradigmei produsului (în cazul nostru al ecosistemului) este foarte importantă deoarece oferă informații cu privire la beneficiile reale, dar și potențiale pe care le oferă acesta. Mai mult decât atât, paradigma produsului permite luarea în considerare a oricăror modificări ce pot aduce îmbunătățiri substanțiale în satisfacerea nevoilor clienților.

Nucleul produsului (al ecosistemului, în cazul nostru) este beneficiul de bază pe care îl achiziționează consumatorul. În cazul ecosistemului beneficiul de bază se poate rezuma la un anumit serviciu ecosistemic (Fig. 1).

Produsul real – poate fi analizat prin intermediul caracteristicilor specifice, adică a acelor elemente care îl particularizează. În cazul unui ecosistem vorbim de toate particularitățile climatice, de relief, culturale, elemente de faună și floră etc. Toate aceste particularități contribuie la diferențierea produsului (al ecosistemului) și oferă pieței o motivație spre a fi ales.

Produsul cu adaosuri – cel de-al treilea nivel – este cel care ar trebui să creeze avantaje competitive pentru un anumit producător. În cazul unui ecosistem din zona montană, cel mai relevant produs cu adaosuri este produsul montan, care nu ar putea îngloba anumite calități dacă realizarea sa nu se făcea în zona de munte.

Pe lângă apartenența la zona montană, eticheta „produs montan” garantează și calitatea intrinsecă a produsului care poate fi definită ca un mix de valori igienice, sanitare, dietetice, nutriționale, senzoriale și gastronomice (Bentivoglio et al., 2019).

Înțelegerea atitudinilor, cunoștințelor și comportamentului consumatorilor (Boca, 2013) este de importanță vitală pentru factorii de decizie în stabilirea politicilor alimentare și a direcțiilor de cercetare – dezvoltare pentru produsul montan.

Figura 1. Cele trei niveluri ale produsului
Sursa: Ohvril Tiu. 2001

Se observă faptul că atunci când încercăm să descriem comportamentul consumatorului (Vanhonacker et al., 2010), vorbim de fapt, de principalele sale dimensiuni: motivele de cumpărare sau necumpărare, preferințele cumpărătorilor, intențiile de cumpărare, deprinderile de cumpărare, obiceiurile de consum, atitudinile și imaginea produsului (Grunert, 2011).

Rezultatul duoului servicii ecosistemice-marketing în Bazinul Dornelor

Totalitatea modurilor de interacțiune dintre oameni și biodiversitate în cadrul unui ecosistem sunt surprinse prin analiza serviciilor ecosistemice. Un marketing eficient al unui ecosistem va pune întotdeauna accent pe aceste interacțiuni deoarece interacțiunea dintre capitalul uman, cel natural și cel antropic contribuie la bunăstarea umană. Capitalul uman și cel antropic generează economia ecosistemului și reprezintă o parte integrantă a cadrului natural (Florența et al., 2024).

Originea serviciilor ecosistemice stă în științele ecologice, iar abordarea lor integrată s-a realizat cu ajutorul științei economiei (Tabelul 1).

Tabelul 1. Lista serviciilor ecosistemice indentificate la nivelul Bazinului Dornei

Nr. crt.	Secțiune	Diviziune	Clasă
1	Reglare și suport	Reglementarea condițiilor fizice, chimice, biologice	Controlul inundațiilor și protecția coastelor
2	Reglare și suport	Reglementarea condițiilor fizice, chimice, biologice	Mentținerea populațiilor de pepiniere și a habitatelor
3	Reglare și suport	Reglementarea condițiilor fizice, chimice, biologice	Controlul dăunătorilor
4	Reglare și suport	Reglementarea condițiilor fizice, chimice, biologice	Procese meteorologice și efectul lor asupra calității solului
5	Reglare și suport	Reglementarea condițiilor fizice, chimice, biologice	Reglementarea stării chimice a apelor dulci prin procese vii
6	Producție	Apă	Apă de suprafață utilizată ca material (nu pentru băut)
7	Producție	Apă	Apă de suprafață pentru băut
8	Producție	Biomasă	Fibre și alte materiale din plante sălbatice destinate utilizării sau prelucrării directe
9	Producție	Biomasă	Plantele sălbatice (terestre și acvatice)
10	Producție	Biomasă	Animale crescute în scopuri nutriționale
11	Producție	Biomasă	Plante sălbatice (terestre și acvatice, inclusiv ciuperci) folosite pentru nutriție
12	Producție	Biomasă	Plante cultivate ca sursă de energie
13	Producție	Substanțe minerale utilizate pentru nutriție, materie primă sau energie	Substanțe minerale utilizate ca materie primă
14	Producție	Biomasă	Animalele crescute prin acvacultură in situ pentru scopuri nutriționale
15	Producție	Apă	Apă de suprafață din apa dulce utilizată ca sursă de energie
16	Producție	Substanțe non-minerale sau proprietăți ale ecosistemelor utilizate pentru nutriție, materie primă sau energie	Energie solară

17	Producție	Biomasa	Animalele crescute pentru a furniza energie (inclusiv mecanică)
18	Cultural	Interacțiuni directe, in situ și în aer liber cu sisteme vii care depind de prezența în mediul înconjurător	Caracteristicile sistemelor vii care permit experiențele estetice
19	Cultural	Interacțiuni directe, in situ și în aer liber cu sisteme vii care depind de prezența în mediul înconjurător	Caracteristicile sistemelor vii care permit activitățile care promovează sănătatea, recuperarea sau bucuria prin interacțiuni active sau imersive
20	Cultural	Interacțiuni directe, in situ și în aer liber cu sisteme vii	Investigarea științifică sau crearea de cunoștințe ecologice tradiționale

Sursa: adaptare după Proiect: Elaborarea Planului de Management pentru situl de importanță comunitară ROSCI0285 Codrii Seculari de la Strâmbu Băiuț

În cadrul unei politici de marketing a destinației Bazinului Dornei e recomandat să se țină seama de Convenția privind Conservarea Vieții Sălbatică și a Mediului Natural al Europei (1979) – prin care flora și fauna sălbatică reprezintă un patrimoniu natural cu valoare estetică, științifică, culturală, recreativă, economică și intrinsecă, ce trebuie conservat și transmis generațiilor viitoare.

Pe de altă parte, o formă de facilitare a serviciilor ecosistemice către consumatori o reprezintă înglobarea lor într-un brand, în cazul nostru “produs în Țara Dornelor”. Asocierea cu brandul local este un instrument de marketing extrem de valoros prin care se realizează o legătură emoțională cu consumatorii.

Bazinul Dornelor, fiind o destinație montană poate susține economia și societatea prin asigurarea sănătății și a bunăstării. Bogăția zonei, atractivitatea turistică și economică depinde foarte mult de felul în care este gestionat ecosistemul cu toate serviciile pe care le oferă.

Serviciile de aprovizionare:

- surse de hrană: la dimensiuni mici există plantații de pomi fructiferi și mici grădini gospodărești; produse forestiere nelemnoase: fructe de pădure, ciuperci, plante medicinale și aromatice;
- materii prime pentru construcții: lemn, piatră.
- rezervor de apă: o multitudine de izvoare de apă cu conținut ridicat în minerale;

Serviciile de reglare:

- vegetația forestieră împiedică inundațiile și alunecările de teren;
- stabilizarea microclimatului asigură biodiversitatea;
- rolul pădurilor în stoparea eroziunii și fluxului de nutrienți din sol;

Serviciile de suport:

- suport de substrat pentru diversitatea biologică;
- suport pentru activitățile umane;
- asigurarea heterogenității abiotice.

Serviciile culturale:

- patrimoniul spiritual, religios și cultural (biserici, mănăstiri, monumente, muzee);
- recreere și ecoturism;

Bazinul Dornelor e o zonă în care tradițiile culturale și economice au fost menținute și conservate de-a lungul timpului. Serviciile culturale reprezintă modul de manifestare a tradițiilor și culturii comunităților din Bazinul Dornelor. Zona e presărată de sfinte lăcașuri devenite adevărate colțuri de rai pentru cei care vor să-l descopere pe Dumnezeu: Mănăstirea Piatra Tăieturii, Mănăstirea Sf. Apostoli Petru și Pavel, Mănăstirea Rarău, Mănăstirea Sihăstria Rarăului, Mănăstirea Sfânta Cruce, Mănăstirea Sf. Ioan Iacob și Alexandra, Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului.

Referințe

- Apetrei M. 2019. Dimensiunea culturală a patrimoniului natural montan, ISBN 978-613-9-41769-8, Editura Globe Edit, 2019;
- Bentivoglio D., Savini S., Finco, A., Bucci, G., Boselli E., Quality and origin of mountain food products: the new European label as a strategy for sustainable development, J. Mt. Sci. (2019) 16(2): 428-440; <https://doi.org/10.1007/s11629-018-4962-x>
- Boca D. 2013 Lucrare de doctorat: Influența dimensiunilor culturii naționale asupra comportamentului consumatorului, Cluj Napoca.
- Florența V, Certan C, Grabco N, Bulimaga C. 2024. Relațiile dintre serviciile ecosistemice furnizate de ecosistemele forestiere și bunăstarea umană. Studia Universitatis Moldaviae, Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, 2024, nr. 1(171).
- Grunert K.G. 2011. Sustainability in the food sector: a consumer behaviour perspective, Int. J. Food Sys. Dyn. 2, pp 207–218;
- Ohvril Tiiu. 2001. Marketing limits of alternative economic activities in Estonian agriculture. Conference paper. Agriculture in Globalising World: International Scientific Conference on June 1-2, 2001 dedicated to the 50th Anniversary of the Estonian Agricultural University. Infotrükk Ltd, 290–297. (No 15).
- Palmer, C. 1999, “Tourism and the Symbols of Identity”, Tourism Management, 20 (3), pp. 313- 322;
- Vanhonacker F, Lengard V, Hersleth M, Verbeke W. 2010. Profiling European traditional food consumers, British Food Journal, Vol. 112 No. 8, pp. 871-886;

Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa din 19.09.1979
Proiect: Elaborarea Planului de Management pentru situl de importanță comunitară ROSCI0285 Codrii Seculari de la Strâmbu Băiuț COD SMIS 2014+119050

Note:

¹ Acest studiu este parte integrantă din tema de cercetare pentru anul 2024 coordonată de către CSR2 dr. Vasile Avădănei în cadrul Centrului de Economie Montană, autor Manuela Apetrei

(Acest fragment reprezintă partea 1 a lucrării, partea a 2-a va urma în numărul viitor)

Sursa: Imagine creată cu AI

Activități culturale

Comuna Suciu de Sus este localizată în partea de nord-vest a țării, în județul Maramureș, la poalele Munților Țibleș. Comuna Suciu de Sus este formată din trei sate: ♦ satul Suciu de Sus – reședința de comună; ♦ satul Suciu de Jos; ♦ satul Larga.

În comuna Suciu de Sus se organizează anual o serie de activități reprezentând obiceiuri tradiționale menite să pună în valoare bogăția comunei prin care se urmărește conservarea și revitalizarea patrimoniului cultural imaterial, consolidarea identității locale, atragerea turiștilor prin experiențe autentice de viață tradițională, sprijinirea turismului rural și etnografic în Maramureșul istoric și activități culturale.

„Jocul la Șură”

Este cea mai de succes reconstituire autentică a petrecerilor comunitare de altădată, ajunsă la a V-a ediție, unde localnicii, îmbrăcați în costume populare, dansează jocuri tradiționale („Învârtita”, „Roata”, „Jocul bătrânesc”) într-o șură decorată rustic sau în curte. Atmosfera este întreținută de muzică tradițională live, iar evenimentul atrage atât localnici, cât și turiști în căutarea unei experiențe autentice.

„Festivalul Bivolului” — simbolul satului

Un element distinctiv al localității Suciu de Jos este faptul că aici, încă se mai găsește un număr destul de mare de bivoli comparativ cu alte zone astfel că sătenii au decis să se organizeze anual pe locul numit Pă Obreja, Festivalul Bivolului, un eveniment cultural-gastronomic dedicat creșterii bivoliilor, tradițiilor și produselor locale.

Prin organizarea acestui festival unic în țara noastră se urmărește atragerea atenției asupra scăderii drastice a numărului de bivoli, valorizarea bivolului — animal emblematic pentru Țara Lăpușului, folosit în trecut la muncile câmpului și apreciat astăzi pentru laptele său, promovarea și valorificarea produselor locale — brânză, lapte, preparate tradiționale, dar și meșteșuguri, artizanat și comunicarea între oameni și socializare prin muzică, dansuri și obiceiuri specifice zonei, care adună comunitatea și vizitatorii.

Astfel, festivalul devine o marcă identitară pentru Suciu de Jos și leagă comunitatea de trecutul său, dar și de perspective moderne de dezvoltare rurală și turistică.

„Claca de Secerat”

Repunerea în scenă a muncii agricole colective, tradițional numită „clacă”, însoțită de cântece de secerat, povești ale bătrânilor și un prânz țărănesc în aer liber. După muncă, urmează joc și voie bună. Activitatea este deschisă vizitatorilor, fiind un exemplu de turism rural participativ.

„Șezătoarea” Activitatea facilitează transmiterea patrimoniului imaterial către noile generații și prezintă turiștilor o parte din trecutul de poveste al zonei.

Organizată în parteneriat cu comunitatea locală, meșteri populari, școală, acest obicei reluat în ultimii ani include: dans popular, cântece tradiționale, țesut și cusături.

„Pelerinaje și Hramuri religioase”

Mănăstirea „Sfânta Treime - Breaza” din Suciu de Sus este un important punct de atracție atât pentru localnici cât și pentru străini.

Spre Mănăstire au fost organizate mai multe pelerinaje religioase în care populația îmbrăcată în straie populare, împreună cu preotul din sat au parcurs 7 km pe jos din sat până la Mănăstire cântând pricesne și alte cântări bisericești. Astfel de evenimente au o dublă semnificație: spirituală și cultural-turistică.

Activități educative și recreative

Evenimentele destinate tinerilor se desfășoară anual și reunesc copii și tineri de toate vârstele la diverse evenimente educative și recreative precum: Cărările Copilăriei — proiect marca Teleleu din Maramureș; Evenimente realizate cu ocazia zilei dedicate de 1 Iunie — Ziua Copilului;

Activitatea de promovare

Un rol esențial în promovarea valorilor locale și a proiectelor realizate în ultimii ani în comuna Suciu de Sus l-a avut „TELELEU DIN MARAMUREȘ”. Brandul „Teleleu din Maramureș” a așezat Comuna Suciu de Sus pe harta localităților care au reușit să își promoveze foarte mult valorile, fie că vorbim de lăcașuri de cult, obiceiuri, tradiții, port popular, locuri speciale sau activități pentru toate categoriile de persoane, într-un cuvânt tot ce are mai frumos această așezare.

Arta populară. Gastronomie tradițională

Arta populară

Comuna Suciu de Sus, Maramureș se remarcă printr-un patrimoniu cultural bogat.

Arta populară tradițională, specifică Țării Lăpușului și zonei de graniță cu Bistrița-Năsăud aici este vie, autentică, transmisă din generație în generație. Ca meșteșuguri tradiționale în Suciu de Sus și Suciu de Jos pot fi amintite:

- Sculptura în lemn: Meșterii locali sunt renumiți pentru prelucrarea lemnului, realizând obiecte precum porți maramureșene, cruci și mobilier tradițional, evidențiind măiestria și simbolismul specific zonei.
- Țesături și broderii: Femeile din comună continuă tradiția țesutului la război, creând covoare, ștergere și costume populare cu motive specifice regiunii.

Comunitatea păstrează cu mândrie diverse forme de expresie artistică tradițională, care pot fi descoperite de vizitatorii interesați de cultura autentică maramureșeană, mai jos sunt enumerați *meșterii locali*, renumiți în Suciu de Sus și Suciu de Jos:

- Bizo Parasca — realizează cămăși atât după croiala tradițională cât și urmând modele moderne de ii, însă

ornamentica este în tehnica crucilor, pășitură sau mărgelile modele specifice Țării Lăpușului. De asemenea, realizează și zgărdane țesute sau înnodate.

- Bota Ileana – artista la războiul de țesut, fiind singura din zonă care încă mai țese brâie specifice Țării Lăpușului.

- Bota Maria – țese și alege zadii specifice Suciurilor, zadii cu dubdi și zadii alese în război.

- Burzo Cornel – cunoscut tâmplar din Suciu de Sus, realizează atât parte de tâmplărie și construcții mari (terase, mobilier) cât și miniaturi ale unor obiecte specifice satului tradițional respectând 1:1 proporțiile, detaliile și ornamentica (război de țesut, furcă de tors, car, jug, linguri, lanțul dintr-un lemn, rame).

- Burzo Nastasa – originală din Bistrița, a învățat încă din tinerețe tainele țesutului și astăzi realizează pe comandă zadii specifice Suciurilor, pânză de casă și cămăși cu ornamentică aleasă în război tradițional vechi.

- Burzo Teodor – renumit pentru sculpturi mari de troițe, catapetesme, biserici și case din lemn și rame pentru icoane.

- Cozma Otilia – a învățat din tinerețe țesutul și „împistruitul cămeșilor”, realizând cămeși cu mărgelile și cu fitău.

- Lazăr Aurelia – coase cămăși cu mărgelile și poale respectând încrețiturile specifice.

- Lazăr Cornelia – cu multă migală și răbdare realizează atât modelele de zgărdute specifice Suciurilor, cele pentru clop cât și cele de purtat la gât în tehnica țesutului și înnodatului. De asemenea, realizează cămăși cu mărgelile, pe tras, în cruci, jumăți de cruci și încălcite.

- Nechita Ana – croitoreasa zonei, care montează cămășile și poalele făcând aceste lucruri încă din tinerețe.

- Nechita Parasca – responsabilă cu încrețeala cămășilor, doamna Parasca ne-a prezentat cele 2 modele specifice Suciurilor denumite „cu gropi” și pe umăr „cu cupe”.

- Șanta Maria – coase cămăși și face dantela pentru costume populare. Cămășile respectă croiala și simbolistica specifică zonei.

Gastronomie Tradițională

Prin promovarea bucătăriei tradiționale și utilizarea ingredientelor locale, Punctele Gastronomice Locale, contribuie semnificativ la dezvoltarea turismului gastronomic în regiune. Această inițiativă sprijină economia locală și încurajează conservarea tradițiilor culinare maramureșene.

Punctele gastronomice locale joacă un rol tot mai important în dezvoltarea durabilă a turismului rural și în promovarea identității culturale locale. Acestea sunt spații unde turiștii pot descoperi și savura preparate tradiționale realizate în gospodăria, după rețete moștenite din străbuni, cu ingrediente locale.

În comuna Suciu de Sus se găsesc 2 puncte gastronomice locale: „ȘURA DEMIAN”, „ZESTREA SUCIULUI”. Șura Demian din Suciu de Sus, județul Maramureș, este un exemplu remarcabil de conservare și promovare a tradițiilor culinare locale. Transformarea unei șuri tradiționale într-un punct gastronomic local

oferă vizitatorilor o experiență autentică a bucătăriei maramureșene.

Situată în Suciu de Sus, Șura Demian este un punct gastronomic local care oferă preparate tradiționale realizate din ingrediente provenite din gospodăria proprie sau de la producătorii locali. Spațiul a fost reabilitat și transformat într-un loc primitor, păstrând elemente arhitecturale autentice, precum piatra provenită de la o biserică veche din Târgu Lăpuș.

Punctele contribuie la păstrarea și transmiterea rețetelor autentice, a metodelor tradiționale de gătit și a culturii culinare locale. Acestea nu sunt doar locuri unde se mănâncă bine, ele sunt ambasadorii ai patrimoniului rural, punte între trecut și prezent și motor de dezvoltare economică și turistică durabilă.

Îndeletniciri – creșterea animalelor

Agricultura deține rolul principal în economia comunei Suciu de Sus. Locuitorii se ocupă și cu creșterea animalelor. Alte ocupații ale locuitorilor sunt: comerțul, serviciile, prelucrarea lemnului și a fierului, etc.

1. Creșterea bivoliilor – O identitate locală importantă în Suciu de Sus și Suciu de Jos reprezintă creșterea bivoliilor. Zona este cunoscută pentru creșterea bivoliilor, o tradiție veche în Țara Lăpușului. În 2024, s-a organizat în localitatea vecină Suciu de Jos (care face parte din comuna Suciu de Sus) prima ediție a „Festivalului Bivolului din Țara Lăpușului”. Festivalul promovează produsele din lapte de bivoliță (caș, telemea, smântână), fermele tradiționale, turismul rural și gastronomia locală și meșteșugurile legate de păstorit și agricultură.

2. Creșterea ovinelor

Suciu de Sus păstrează tradiții vechi de păstorit și transhumanță, specifice Maramureșului și zonei Lăpușului. Acestea sunt valorificate de pensiuni agroturistice care oferă turiștilor experiențe autentice: vizite la stâne, prepararea brânzeturilor, participare la activități specifice, respectiv mulsul oilor și datul în strungă.

Sursa: <https://www.galmaranatur.ro/507-festivalul-bivolului>

Plăcintă cu urdă și mărar

Plăcinta cu urdă și mărar e legată de viața simplă de la sat, din trecut, când aproape toate ingredientele se procurau din gospodăria proprie.

Urda e un produs care se face în special primăvara și vara, atunci când oile și vacile dădeau mult lapte. După prepararea cașului, se lua zerul rămas și se punea la fiert, iar din el se ridica urda - un tip de brânză fină și dulceagă. În zilele noastre, această brânză este nelipsită din recomandările medicilor nutriționiști, fiind considerată un superaliment datorită densității sale nutriționale ridicate, bogată în proteine de înaltă calitate și săracă în grăsimi.

Mărarul, una dintre verdețurile de bază, creștea în fiecare grădină fiind cunoscut pentru aroma sa proaspătă și ușor răcoritoare. Așa că, această combinație dintre urdă și mărar a venit în mod firesc deoarece brânza dulce și cremoasă avea nevoie de un contrast verde și parfumat.

Plăcinta cu urdă și mărar e o soluție practică și hrănitoare. E un fel de mâncare pentru toată familia - ușor de împărțit. Plăcinta e la fel de bună atât caldă cât și rece, fiind potrivită pentru zilele lungi de muncă la câmp. Azi, de oriunde am gusta, gândul ne fuge "acasă" - la gustul simplu, curat și autentic. Chiar dacă nu e un preparat sofisticat, tocmai acest lucru o face mai specială: e un crâmpoi din tradiția rurală românească, ce se transmite din generație în generație.

Ingredientele folosite pentru această rețetă sunt următoarele:

- 600 g făină albă de cozonac
- 350 ml lapte
- 3 gălbenușuri mari + 1 gălbenuș pentru uns (opțional)
- 100 g unt topit
- 150 g de zahăr
- vanilie
- coaja rasă de lămâie (opțional)
- 50 g de drojdie
- puțină sare

Pentru umplutură:

- 500 g urdă dulce
- 100 g zahăr
- 1 ou
- o mână de mărar tocat
- un praf de sare

Mod de preparare:

Drojdia se pune la activat cu 100 ml lapte călduț, 50 g făină și 20 g zahăr. Restul de făină, zahăr, sare, vanilie și coaja de lămâie se pun într-un bol și se amestecă. Se adaugă gălbenușurile, untul topit și restul de lapte și se frământă până obținem un aluat pufos. Se lasă aluatul la crescut, acoperit cu un ștergar curat până își dublează volumul. Urda sfărâmată se amestecă împreună cu mărarul tăiat mărunt, cu zahărul și sarea. În final se adaugă oul și se omogenizează compoziția. Se întinde aluatul pe masa unsă cu ulei și se taie sub formă de pătrat. Pe fiecare bucată se pune urdă și se lipesc colțurile opuse. Pliculețele obținute se pun în tavă și se lasă la dospit încă 20 de minute. După 20 de minute se ung cu gălbenuș de ou și se lasă la cuptor până se rumenesc frumos.

(Manuela Apetrei)

Sursa: <https://www.romania-insider.com/maiden-fair-gaina-2019>

Târgul de fete de pe Muntele Găina

Sursa: <https://www.visitneamt.com/2014/08/ceahlau-mountain-festival/>

Festivalul Muntelui Ceahlău

Academia Română

**Foruri
Tutelare**

Institutul Național de
Cercetări Economice
„Costin C. Kirițescu”

Sediul: CE-MONT; str. Petreni, nr. 49, Vatra Dornei, RO 725700, jud. Suceava
Web: <http://www.ce-mont.ro>, e-mail: ce-mont@ince.ro, tel. +40 330 110 030

Sursa: <https://holaromania.com/en/top-10-traditional-romanian-festivals/>

Festivalul Hora de la Prislop

Colectivul de redacție:

Coordonator onorific: CSR4 Prof.univ.dr. H.C. **Radu REY**

Coordonator: CSR4 Prof.univ.dr. **Ioan SURDU**

Redactor șef: CSR2 Prof.univ.dr. **Brîndușa COVACI**

Redactor șef adj.: CSR2 dr.ec. **Manuela APETREI**

Membri: CSR2 dr. ing. **Emanuela-Adina NICULA**

CSR1 drd. ec. **Radu Adrian REY**

CSR1 drd. ing. **Carmen CĂTUNĂ-BOCA**

AS ing. **Răzvan ANICHITEI**

CSR1 drd. biol. **Bogdan Mihai NEGREA**

Puteți consulta și descărca ziarul „Viața munților” direct de pe site-ul CE-MONT:

<https://ce-mont.ro/category/ziarul-viata-muntilor/>

PARTENERIATUL MONTAN DIN ROMÂNIA

Agencia Națională a Zonei Montane
(Administrație publică)

CEFIDEC

**Centrul de Formare și Inovație
pentru Dezvoltare în Carpați**
(Centru de resurse umane)

C N M R

Consiliul Național al Muntelui din România

Centrul de Economie Montană
(Cercetare)

**Asociația Națională pentru
Dezvoltare Rurală Montană**
(Producători)

Forumul Montan din România
(Societatea civilă)